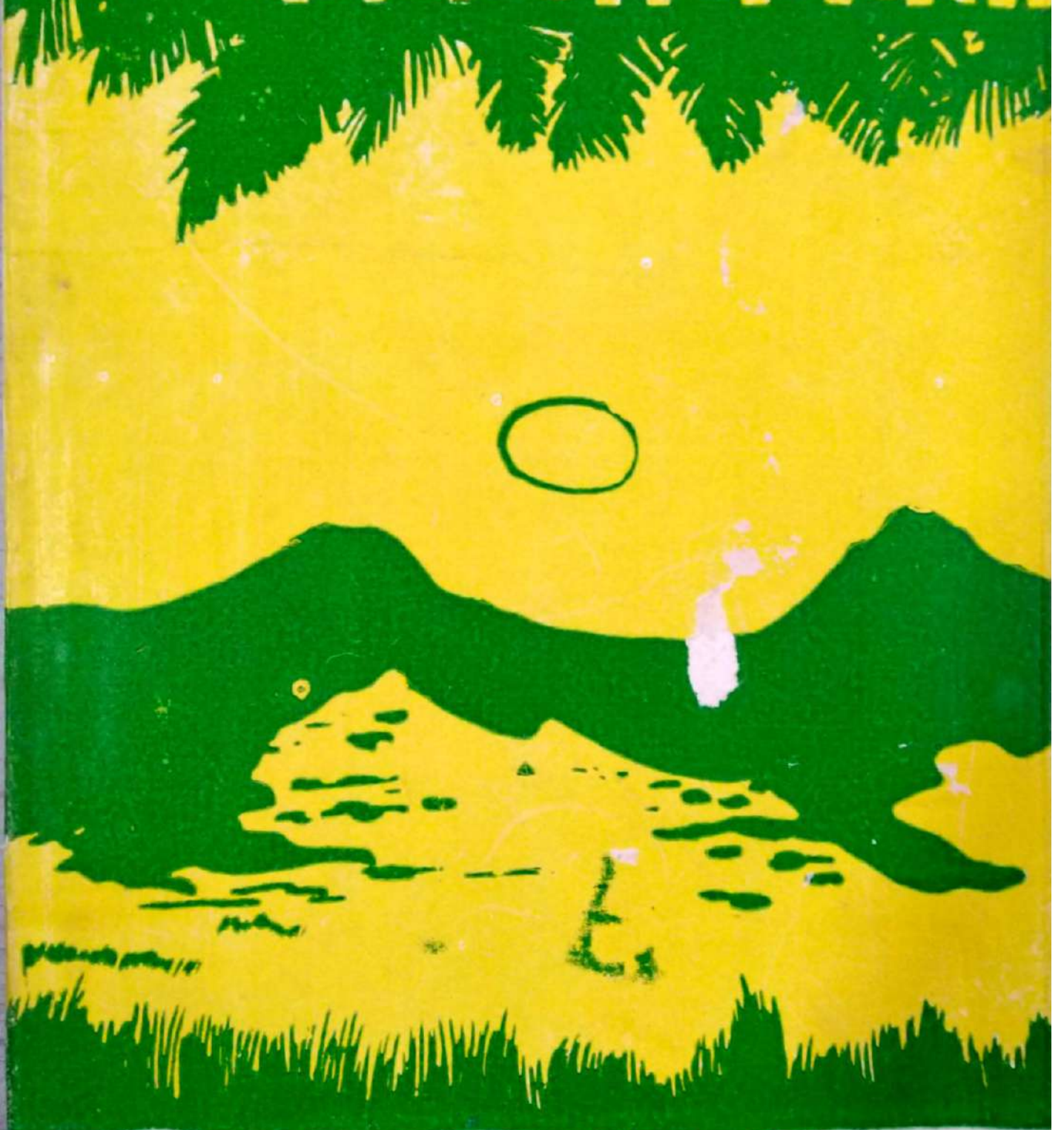

स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कविता

कोंकणी भाशा मंडळ ठोंय

संपादपी: डॉ मनोहरराय सरदेसाय

स्वतंत्र
गोंयांतली
कोंकणी
कविता

150

काळ : १९६२ - १९७७

संपादणी :

डॉ. मनोहरराय सरदेसाय

कोंकणी भाशा मंडळ

गोंय

मोल : २० रुपया

उजवाडावपी :

भरत नायक

सरचिटणीस

कोंकणी भाषा मंडळ, गोंय

४९-बी, इराज्मु कार्वालयु मार्ग,
मडगांव - गोंय.

मुखचित्र :

सुनिल नायक

छापपी

गुरुदास ना. पोरोब

हिंदवी प्रिंटर्स

दुतळें, मडकय - गोंय.

स्वतंत्र
गोंयांतले
कोंकणी
कवी —

	पान
१) रा. ना. नायक	१
२) लक्ष्मणराव सरदेसाय	३
३) बाकीबाब बोरकार	८
४) पांडुरंग भांगी	१५
५) शंकर रामाणी	१७
६) रघुनाथ विष्णू पंडीत	१८
७) मनोहरराय सरदेसाय	२७
८) सदानंद जांबावलीकार	३६
९) वसंत वैकुंठ कारे	३७
१०) बी. ओ. मेन्दीस	३९
११) विजयाबाय सरमळकार	४२
१२) विठ्ठलदास प्रभु	४५
१३) शंकर भांडारी	४९
१४) नागेश करमली	५४
१५) प्रकाश थळी	५९

१६) अुदय भेंब्रो	६४
१७) जेस फेर्नाडीस	६७
१८) हरदत्त खांडेपारकार	७२
१९) रमेश भ. वेळुस्कार	७५
२०) माधव बोरकार	८०
२१) ओलिव्हीन गोमिश	८३
२२) पुंडलीक नारायण नायक	९१
२३) दिलीप बोरकार	९८
२४) नरेंद्र बोडके	१००
२५) प्रकाश पाडगांवकार	१०४
२६) सुरेश जयवंत बोरकार	१०८
२७) फातिमा डिसौझा	११३
२८) माधवी जयवंत सरदेसाय	११५
२९) सुरेश रां. पै.	११८
३०) युसूफ अ. शेख	१२०

३१) सुहास दलाल	१२३
३२) जॉर्ज आन्द्राद	१२६
३३) संग्राम गोंयकार	१२८
३४) भिकाजी घाणेकार	१२९
३५) तुकाराम रामा शेट	१३२
३६) तोमाझिन्यु कार्दोज	१३४
३७) तानाजी हळर्णकार	१३५
३८) भिकू बोमी नायक	१३७
३९) सौ. मालिनी पै. रायतूरकार	१४०
४०) शिरीष षोबे	१४१
४१) आग्नेलराव ब्रागांझ	१४२
४२) हिटलर दे कुंकळी	१४५
४३) अल्हास पै. रायकार	१४६
४४) देविदास काकोडकार	१४८

उपकार

‘स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कविता’ आनी ‘स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कथा’ अशे दोन प्रातिनिधीक संग्रह गोंय कला अकादमीच्या आर्थिक पालवान उजवाडाक हाडपाचो संकल्प कोंकणी भाशा मंडळान कांय वर्सां आदीं सोडलो आनी ते नदरेन वावराक आरंभ केलो.

साहित्य अंकठांय करप, संपादकीय संस्कार करप, छापून घेवप हातूंत कांय अपेक्षित अडचणी निर्माण जाल्ल्यान हे संग्रह उजवाडाक येवपाक थोडो कळाव जालो.

ह्या दोन संग्रहांतले “स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कथा” हो संग्रह १९८६ वर्सा मंडळान उजवाडाक हाडलो आनी आतां “स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कविता” उजवाडाक येता. ह्या संग्रहांत १९६२-१९७७ हो काळखंड घेतला.

ह्या संग्रहाच्या संपादनाची जापसालकी घेवपाची विनंती मंडळान डॉ. मनोहरराय सरदेसाय हांकां केली. मंडळाच्या विनंतीक मान दिवन डॉ. सरदेसाय हाणी संपादनाचें काम केलें संग्रहाच्या संदर्भांत, कोंकणी कवितेचेर अभ्यास पूर्ण अशा ताणी केल्ल्या विवेचनाचो ह्या संग्रहांत आस्पाव केला. कोंकणी कवितेचो अभ्यास करतल्यांक तांच्या ह्या विचारधनाचो लाब मेळू येता. मंडळाच्या मोगान ताणी हो वावर केला तरी मडळ तांच्या उपकारांत उरता.

साहित्य मेळोवप, तें बरोवन काडप, संपादन करप आनी ह्या संग्रहाच्या रुपान छापून घेवप ह्या सगळ्या वावरांत मंडळाक म्रूप बऱ्यामागत्यांचो आदार मेळळा. सगळ्यांचींच नांवां घेवप हांगा शक्य जावचेंना तरी श्री उदय भेंब्रो, आनी श्री भरत नायक हांच्या नांवांचो उल्लेख चुकोवंक जावचोना. हे मंडळाचे बरे मागते. उपकाराच्या भाशेंतल्यान तांकां परकेपण दिसूं वेता.

फुडल्या पानाचेर संग्रहाक फाव सारखें चित्र काडून श्री सुनिल नायक हाणी संग्रहाक सोबा हाडल्या. तांची तोखणाय करीत तितकी थोडी.

कला आकादमीच्या आर्थिक पावलान हो संग्रह उजवाडाक येता, देखून अकादमीचे उपकार मानुकूच जाय.

हिंदवी प्रिंटर्स, मडकय-गोंय हाणी हो संग्रह सोबीत रुपांत छापून दिवन मंडळाक आदार दिलो.

ह्या संग्रहांत आस्पाव केल्ल्या कवितांचो काळखंड (१९६२-१९७७) तसो पळोवंक गेल्यार मात्सो फाटलो. तरी लेगीत, कोंकणी कवितेच्या प्रवासांतलें अेक पेणें म्हणून ह्या संग्रहाचें मोल तितकेंच व्हड आसा.

फुडल्या काळखंडाच्या प्रवासाचो इतिहास बरयतल्यांक ह्या संग्रहाची बसका मेळटली हातूंत दुबाव ना. कोंकणी कवितेचो अभ्यास करतल्यांक तशें कोंकणी वाचप्यांक ह्या संग्रहाचो उपेग जातलो अशी आस्त मंडळ बाळगिता.

डॉ. तानाजी हळर्णकार

अध्यक्ष

कोंकणी भाशा मंडळ

पयलीं अुतरां

कोंकणीच्या मळार फाटल्या कांय शतमानांत जायतीं काव्य-फुलां फुलिल्लीं. पुण तीं सुकून खंयच्या पुस्तकां कुडींच्या धुल्लांत पडिल्लीं कोणाक खबर नासलें, अजुनूय सारकें खबर ना. आयचें कर्तुप आनी फाटलें दायज हांचे मदलो तुटिल्लो धागो परतून जोडयाबगर कोंकणी साहित्याची रंगयाळी आकृताय पुराय दिश्टीक पडची ना. हो धागो सोदपाक आनी जोडपाक शणै गोंयबाब, दोतोर पां. स. पिसुलेंकार, प्रा. अ. का. प्रियोळकार हे वावुल्ले. दोतोर वि. बा. प्रभुदेसायी आनी दोतोर जुजे पेरैर अजून वावुरतात.

फाटल्या कोंकणी काव्याची खरी वळख फुडल्या कवींकूच जातली अशें दिसता. गोंय, मुंबय, मंगळूर, कारवार आनी कोची ह्या वाठारांनी शिंपडिल्ल्या आनी नागरी, रोमी, कानडी आनी मल्याळी लिपयांनी वांटून गेल्ल्या अेक्रेच आवयच्या पुतांचें एकूच पोरणें दायज परतून सोदून काडल्याबगर कोंकणी भाशेच्या अेकचाराक आनी फुडाराक फाटल्या अितिहासाची घटाय मेळची ना. सोळा सतरा, अठरा ह्या शतमानांनी जाल्लें काव्य आतांच्या कवींक खबर लेगीत ना

खंयच्याय साहित्याक पयलोवयलो चंवर येता तो काव्याचो. पूर्विल्ल्या संकृत साहित्याची सुरवात जाली ती ऋग्वेदाच्या ऋचांनी. ग्रीस देशाचे आदिग्रंथ म्हळ्यार होमर कवीचें म्हाकाव्य. फिल्लंडसारको धाकटुलो देश आपल्या 'कालेवाला' ह्या मूळ म्हाकाव्याचो अभिमान धरता. अितालियन भाशेच्या अेकचाराचें आनी साहित्याचें मुळावण घालें तें दान्तेच्या "दिव्हीना कॉम्मेदिया" ह्या म्हा-काव्यान. मराठी साहित्य - शारदा जानेश्वरीच्या होंवयांनीच गावंक सुरू करता.

पोर्तुगेज गोंयां येवचे आदीं गोंयां कांयच काव्य - साहित्य नासलें अशें खात्रीन कशें सांगूं येत ? अँव्कि झिसांवाच्या भिरांतेक लागून संस्कृत आनी देशी भाशांतलीं हातबरपां ना जालीं वा खंयतरी कोनशांत दडून रावल्यां हें पंडितांनी मान्य केलां. केळोशीचो शामराज वा कृष्णदास शामा ह्या कवींचें पोर्तुगेजाच्या आदीं बरयल्लें श्रीकृष्ण चरित्रकथा हें मराठी काव्य निकतेंच अजवाडा आयलां. ताजेंच जायतें गद्य - बरपूय हाताक लागलां ताजेंच अेकाद्रें कोंकणी काव्य विसरायेचीं कुपां कुशीक सारीत लरव्व करून प्रगट जांवचें ना अशें खात्रीन कोण सांगत ? अिकराव्या शतमानांत घडयल्ल्या “ला शासों द् रोलां” (La chanson de Roland) ह्या फ्रांसेज राष्ट्रीय महाकाव्याचो सोद अठराव्या शतमानांत इंग्लंडांत लागलो हें ध्यानांत दवरूंक जाय.

येवरोपांतून हाडिल्ल्या धर्माचीं पाळांमुळां कोंकण देशांत बट बरीं धरचीं म्हणून किरिस्तांव धर्मप्रचारकांनी थळाव्या भासांचो पाळो धल्लो सतराव्या आनी अठराव्या शतमानांत तांच्या वावराक फळ येवन किरिस्तांव धर्म साहित्याचें आनी धर्मीक गीतांचें अमाप पीक आयलें. क्रिस्तीकरणाचो अतिहास बरोवपी पाद्री फ्रांसिस्कु द् सोवझ हो म्हण्टा “कांय दिसांनीच तांकां कोंकणीत बरें अुलोवंक आनी वाचूंक येवंक लागलें. गांवच्या अेका कवीन त्यावेळार सोबीत बरें कवन रचलें. पोर्तुगेज आयल्या अुप्रांत रोखडींच कोकणीत कवनां जावंक लागलीं, हाजो अर्थ अितलोच की पोर्तुगेजांच्या आदींय कोकणीत काव्य रचपाची परंपरा आसली. सांतानीचें हें स्तोत्र सतराव्या शतमानांतलें:

“सांतान तुजें सुकल जिणें
देवू जाल्ला नातू तुजो
स्वामी मजो, राजा मजो
दानधर्मु माये, थोरु तुजो
सांतान माये, आमचे सासाये
घुंबन करूं तुजे पाये
कुर्पा आमकां दी, गे —
जेजू लागी आमपासून विनत करी”

अुप्रांत अँव्किझिसांवाच्या धर्मकोल्लेली जाळवणदारांनी कोकणीच्या मुळारूच घाव घालून गांवभाशेकूच गांवाभायरी केली. तरी अेकोणीसाव्या शतमानामेरेन जायतीं धर्मीक पदां आनी स्तोत्रा घडत रावलीं.

गोयकारांच्या जिवितांत जशी पश्चिमी संस्कृताय रिगली, तशीच तांचे भाशेंत फिरंगी अुतरां भरसलीं, अुदेंतीच्या अुमाळयाचेर अस्तमतेच्या संगिताचो

साज चडलो, घुमट आनी व्हायलीन हांचो मेळ सादून, मांडो, दुल्पद हांचो जल्म जालो. ह्या लोकगीतांनी सुर्बुस काव्य शिंपडलां.

सूर्या देंवोन गेलो, चंद्रिम रे अुदेलो
आमोरेचो वेळु कोमेमार जालो
मोगा तूं खंय रे पावलो

अशे तांतूंत विळाप होल्मतात तर दुल्पदांत भोंवतणचीं अशीं अुडटीं चित्रां दिसतात,
“ वोताचें किर्ण आयलें म्हूण
सुको घायलें भात
शेजाळीच्या कोंब्याक लागून
तलक पर्तुर्बार

कुडतरेचो आर्नाल्ड मिनेझिस हो अेक पयलो वयलो मांडो रचपी. तो मोगाचे अुमाळेचे अुक्ते करीना तर जिवितांतलीं अुणींय चितारता. गोंयकार हो असो, मूळापसूनचो कवी आनी कवनी.

देवळामुखार आनी घरांतय बायलांच्या ओंठार काव्य स्फुरतालें. घाला-मांडार दोन रांगो करून, मुखार पावली मारीत सबाशिणी बायलो म्हण्टाल्यो.

हाडा अेक कुदळ काडा अेक घेपा
तितूं रोवा रोपा तुळशीचो देवा,
रुप्याची घागर सोनियाची दोड
तुळशी शिपती नारी पांच जाणी

आनी आजयेचे कुशींत मुंगरत भुरगीं गीत आयकतालीं

करामती नगरीं । भीमक राया धरीं ।

आमचे घरीं । अेक भोली गंगा ।

„आगा, आगा वागा, म्हाका येवन खागा

नेण्ट्या दुव्याक माज्या सोडून दीगा

तेबटेन, गोंयापसून पयस केरळांत वचून राबिल्या गोंयकारांनी कोंकणीत हिन्दुधर्मीक गितां रचलीं. संत अपय्या राघवदास, जोगव्वा, आवडी हे सतराव्या शतमानांतले कांय नामनेचे कवी.

मंगळुरांत, पाद्री आंजेलो माफेय हाणे केल्ल्या वावराक आनी दिल्ले स्फूर्तीक लागून थंय “कोंकणी रानांतलो सोबीत सुंदर ताळो “ नाजूक सागलो “कोंकणी दिवें” ह्या नेमळ्याक लागून जायते कवी मुखार आयले. लुईश मास्कारेनास “हांचें आब्रांवांचें यज्ञदान” (१९३६) हें गीत - नाटक अजुनूय मन भूलयता.

हातूंतलो विशय किरिस्तांवधर्मी पुण अुतरांची मोड भारती, आत्मो कोंकणी. कानडी लिपींतलें कोंकणी काव्य हें अशें कोंकणीचें फाटलें दायज मुखार चलयता.

म्हैसूरचो राजकवी कोंकणी अुलोवपी मंजेश्वर गोविंद पै (१८८२-१९६३) हांच्या लिखणींतल्यान केन्ना, केन्ना कोंकणी कवीत रुपाक येतालें तरी तांणी कानडीचेंच दूद पिवन आपल्या कवीपिडाची पोसवण केली.

गोंयांत कांय किरिस्तांवांनी पोर्तुगेज भास साहित्यिक भास म्हणून आपणायली. पुण अजाप म्हळ्यार तांणी आपलें भारती दायज सोडलें ना. फेर्नांदु लेयाळ (१८४६-१९१०) मारियान ग्रासीयश (१८७१-१९३१) पावलीन दीयश (१८७४-१९२६) आदेवदात बार्रेत (१९०२-१९४७) हांचें काव्य गोंयच्या मोगान थपथपलां, भारती संस्कृतायेन रसरसलां. पोर्तुगालांत राविल्लो आनी पोर्तुगालांतूच तरणे पिरायेर सोंपिल्लो आदेवदात बार्रेत, हाणे तर “वेगाऱ्यांनी” ही कविता कोंकणीत रचल्या.

गोविंद मंजेश्वर पैच्या काळांतलेच शणै गोंयबाब (१८७६-१९४६) हांणी नाटक, काणी, चरित्र, अतिहास हे प्रकार कुशळतायेन हाताळले. पुण “गोंयकाराचो मुंबयकार” हें कवन (१९१०) आनी “गोड म्हजें गोंय सुंदर म्हजें गोंय” (१९३५) ही गद्य-कविता सोडून दिल्यार तांणी काव्याच्या मळांत पांय दवळ्ळो ना. जनमानसांत रिगून काळीज हालोवपाची आगळी शक्त कवितेंत आसता हें तांकां खबर नाशिल्लें अशें न्हय. पुण कोंकणाचो आनी कोंकणीचो अतिहास सोडून काडपांत आनी कोंकणीचेर आगळीक करप्यांक व्हुडलें गोंय दाखोवपांत तांकां मनांत काव्य घोळोवपाक फाव तो वेळ मेळ्ळो ना जावंये. तो मायेमोगाचो आनी गरजेचो असो वावर तांचे अिष्ट आनी भक्त काशिनाथ श्रीधर नायक, (बयाभाव) हांणीं केलो, आनी कोंकणीच्या सड्यार “सड्यावेलीं फुलां”, फुलयलीं. कोंकणीच्या नव्या युगांतली जितीं, जिवीं अशीं तीं फुलां - अुमाळ्याची ओलसाण, कल्पनेचे रंग, अुतरांची ताजबाण घेवन आयिल्लीं. सड्यावेलीं फुलांच ती. तीं खर वोतांत बावलीं नात. आनी तेन्ना पसून कोंकणी काव्याचो सडो, सडो अुल्लो ना. थोड्याच वर्सांनी परमळीत आनी रंगयाळ्या फुलांनी भरिल्ली अशी ती बाग जाली.

कोंकणी मनशाच्या जिवितांत काव्याची सुवात आगळीच. आल्लयो, गीत काणयो, मांडे, दुल्पदां, फुगड्यो, हातूंत लोककाव्याचो परमळ फांकिल्लो आसा. कोंकणी “रोमांसी” तल्या अवेस्वराची सुरवात लेगीत ल्हानशा गितानूच जाता. जल्मल्ल्याची तोखणाय करपाक आनी मेल्ल्यागेल्ल्याचो अुगडास करपाक कोंकणी मनीस थोडो वेळ तरी कवी जावन उतरां जुळयता.

आतां मेरेन जाल्ल्या शेंकड्यांनी खेळांतल्या, तियात्रांतल्या कांतरांत अंतराची कसरत आनी यमकांचे खेळ आसले तरी केन्ना केन्ना तांतूंत मनाक दिपकावपी आनी काळीज हालोवपी कवीत होल्मता.

आतां म्हजो कोर बदल्लो,
कित्याक हांव घोव बायलेचो
दोनूच वर्सां देवान दिल्यार बापूय भुरग्याचो:
आनी ह्या अंतरांतली खंत आनी सत कोणाक तोंपची ना ?
“ आमकां पाद्रीन केलीं काजार
दोगांकूय माल्लीं अेकाच खुर्सार ”

१९४६ वर्साच्या १८ जून दिसा गोंयचे भुंयेर दोतोर राममनोहर लोहियान सुटके झुजाचें गींग फुकलें. तांच्या स्फूर्तदिण्या अुल्यान जागे जावन गोंयच्या कवींच्या अंतरांक नवो नेट आयलो. नवी स्फूर्त मेळ्ळी. सामान्य मनशाचें मेकळेपणाचें सपन कोंकणी कवितेंतल्यान उक्ते जावंक लागलें. सुटकेची चळवळ चिड्डून अुडोवपाक सालाझारान सुटके झुजाच्यांक धपकायले, बंदखणींत घाले, कांय जाणांक जिते माल्ले. जायते गोंयकार गोंयाभायरे जाले. गोंयांत रावनूय लिपचोरयां जायतो राजकी वावर करूंक लागले. आनी ह्या वावरांत तांकां अेक आगळोच दिश्टावो जालो, भीमाक शिकयतलो जाल्यार, जागयतलो जाल्यार, कोंकणी भाशेच्या पालवा-बगर कशेंच जावंचें ना. आनी ह्या दिश्टाव्यांतल्यान मुखावेल्या कोंकणी काव्याचो रूपकार आकाराक आयलो. ह्या नव्या कोंकणी काव्याचो प्राण म्हळ्यार स्वतंत्रतायेची ओड, हांतूंत अजाप ना. ह्याच वगटार गोंयांभायर, वर्ध्याक “मीर्ग” आनी मुंबय “साद” “साळीक” “प्रचेजो आवाज” “गोमंत भारती” आनी “विद्या” ह्या नेमाळ्यांतल्यान “अभिजित” “दिनकर देसाय” “शंकर भांडारी” “मनोहर सरदेसाय” हांच्यो कविता येवंक लागल्यो.

कानडी साइत्यांत अेक समर्थ कवी म्हणून नामना पाविल्ल्या दिनकर देसायांचीं कवनां सुरबूस्त. मराठी काव्य मळार घसघशीत बेस जोडिल्ल्या शंकर रामाणी ह्या गोंयांत आशिल्ल्या गोंयकार कवीन म्होंवाळ मोगा-पदां आनी निसर्ग-गीतां रचलीं. चा. फा. द्कांश्ता ह्या मंगळूरच्या कवीन अर्थान अुपाट भरिल्ल्यो आनी काळजाक हात घालपी अश्यो कांय अपरूप कविता दिल्यो. शंकर भांडार्यांनी कांय मिस्त्रिल तर कांय गंभीर अशीं गीतां बरयलीं. आनीक जायत्या तरण्यांनी काव्य-मळार पावल दवल्लें खरें पुण त्या पावलांची वाट जाली ना. कोंकणी काव्याचो आनी गीतांचो प्रसार करपाक ह्या काळांत आकाशवाणीन म्हत्वाचो आदार दिलो. कोंकणी काव्य मुंबयतल्या गोंयकारांच्या घराघरांत पावलें.

१९६१ वर्साच्या निमाण्या म्हयन्यांत गोंय मेकळें जालें. गुलामपणाचो बांद फुटून गोंयकारांचो हावेस घोण्यांनी व्हांवक लागलो. काव्याकूय नवी दिशा मेळ्ळी. नवो नेट आयलो. एकाच दिसा पांच कविता झेले अजवाडावन र. वि. पंडित हांणी एक नव्या नियमक आनी निर्बंद अशा काव्याचो घोणोच कोंकणी साहित्य मळार ओतलो. नीज कोंकणी "अभिजित" "एकसुरोच पुण चकचकीत तारो कसो कांय वेळ झगझगलो. वेंचिल्लीं निजाची कोंकणी अुतरां, विशयाची खोलाय, अुमाळ्याची हुनसाण आनी सोबीत बांदावळ अभिजिताचे कवितेक कोंकणी काव्यांत वेगळीच सुवात आसा. "गोंय" आनी "गोंयची सुटका" हे अभिजिताच्या काव्याचे मुखेल विशय. हेर सुटके- झुजाऱ्यावरीच ताजेंय "दिसभर लागलां थंयसर ध्यान."

मराठींतलो व्हडलो कवी म्हणून नामना जोडिल्ल्या बाकीबाब बोरकारांच्या काव्याकूय आतां कोंकणीचो चंवर फुल्लो. "पवित्र हो मगळार" "सात लाख गोंयकार आमी", "भारताच्या ध्वजा म्हज्या" ह्या कवितांनी गोंयकारांच्या काळजांतले हावेस उक्ते केले. तांच्यो कविता उप्रांत १९६० वर्सा, "पांयजणां" ह्या नांवान अजवाडाक आयल्यो. "गोंयचो मोग" आनी स्वतंत्रतायेची ओड" हेच विशय मनोहर सरदेसायाच्या काव्यांतूनूय होल्मतात. गोंयापसून हजारांनी मैल पयस आशिल्ल्या ह्या तरण्याच्या काळजांत गोंयच्या मोगाच्यो कविता स्फुरल्यो. साद्या सोप्या घरावे भाशेंत बरयल्ल्या ह्या काव्यांत गोंयच्या सैमाचीं आनी गोंयच्या जिविताचीं रंगयाळीं चित्रां आसलीं. "गोंया तुज्या मोगाखातीर" ह्या पुस्तकांत उप्रांत (१९६१ वर्सा) त्यो कविता अजवाडाक आयल्यो. भाशेची घटसाण आनी ताजबाण दाखयतानांच पंडित कोंकणी समाजाची दुर्दशा दाखयतात. मनीसपणाक लागिल्ले सुकतेचेर खंत परगटायता. "म्हजें अुतर गावड्याचें" अशें व्हड अभिमानान सांगता. पंडितांनी आपल्या कवितांचो अंग्लेज, हिंदी, कानडी बी भाशांनी अणकार करून घेवन आपली कविता कोंकणाचे अशीर शिमेभायर पावयली.

मनोहर सरदेसाय हांचें "गोंया तुज्या मोगाखातीर" हो झेलो सुटके आदलो. गोंयचो मोग, गोंयचो सैम, गोंयच्या गुलामपणाची खंत ही ह्या काव्याचीं कांय मुखेल तासां. "जायात जागे (१९६४) हांतूंतल्या कवितांचे सूर वेगळे, तांतूंतले शब्दूय वेगळे. तांतूंत आपल्या हातान नवें गोंय घडोवपाचो हावेस आसा, आनी त्याच वांगडा सुटके आदींची सपनां रूपाक न आइल्ल्याची खंत आसा. "जायो- जुयो" ह्यो ल्हानशोच कविता, थोड्याच अुतरांच्यो, खोल अर्थाच्यो आनी दुखेस्त सुराच्यो. "पिसोळीं" ह्योय धाकटुल्योच कविता पुण नांवांपरस तीं मात्शीं उडटींच. परमळापरस तांकां रंगूच चड शिकिल्ल्या आनी शिकिनाशिल्ल्या

हिंदूक आनी किरिस्तांवांक साद्या-सोप्या भाशेंतल्यान एकठांय हाडून, मनोहर सरदेसायांन तांकां कवितेची रूच लागली. बाकीबाबांच्या सुटकेअुप्रांतच्या कवितांचे विशय तेच-स्वतंत्रतायेची ओड. गोंयचो मोग-पुण अुमेद आनी हावेस हांची सुवात आतां खंत आनी किंवाटो हांणी घेतल्या. “सात लाख गोंयकार आमी युग नवें फुलयतले” अशें हड्डें फुलयत, व्हडताळयान म्हणपी हो कवी आतां सांगता: “हें आयलां तें स्वातंत्र्य न्हय, स्वातंत्र्य न्हय.” हो बदल कसो जालो? निळ्या मळबांत अुडपी सपनांचीं भिरीं भूंय पडून कित्याक तडफडूंक लागलीं? आपले कवितेंतल्यान बाकीबाब सर्व सामान्याचेच विचार अुक्ते करतात हांतूंत दुभाव ना. “पांयजणांत” फुडाराचो दिश्टावो घडिल्लो कवी आतां कोडू वर्तमानाचें खंतीभरीत दर्शन घडयता. कोंकणी काव्य हें अशें समाजाच्या स्वासाच्या तालार घडत आयलां.

तरी बाकीबाब निर्शेल्यात अशें समजूंक फावना. गोंयचे पिकाळ भुंयेर तांचो अटळ विस्वास. निर्शेवणी येवचे पयलींच ते म्हण्टात. “जागी जाल्या गोंयची सासाय येतलो भार, येतलो भार, धोल ताशे बडय बडय, मार शेंसार, मार शेंसार.” आजमेरेनचो कोंकणी कवी हो असो समजांतल्यान स्फूर्त घेता आनी लोकांक स्फूर्त दिता.

पाडुरंग भांगी हांचो “दिश्टावो” हो कवितां-झेलो सुटके अुप्रांत धावर्सा मागीरचो. तरी भांगी हो कवी पयले पिळगेंतलो. बयाभाव अुप्रांतचो पयलो व्हडलो कवी होच. शणै गोंयबाबाचे परंपरेंत वाडिल्लो आनी ती परंपरा जतनायेन राखपी. तांचे कवितेची भास घोंटलेली, तिकतिकीत कांतयले बावले सारकी. हो कवी आपलें दरअेक अुतर पारखून, जोखून बरयता. हो कवी आपुण अंतुर्मुख जाता आनी वाचप्यांकूय अंतर्मुख करता. आनी जिवितांतल्या कांय सत्यांचेर अुजवाड घालता. तांच्या काव्यांतलो दुखेस्त सूर जिविताच्या खोल तळा लागीं व्हरून सोडटा. भांग्यांच्या कवितेंत निराशेचीं खूबशों काळीं कुपां दिसलीं तरी तांकां आशेची झगझगीत देग आसाच आसा.

“मातीच ही सगली खरी
मातयेचीच पूड
तरी तिच्या गर्भकणयेंत
हावेसांची चूड. ॥

भांग्यांच्या मानान माधव बोरकार हो सामको भुरगो. पुण भांग्यांचे परंपरेंतलो न्हंय जालो तरी तो भांग्यांचे अशीर वाटेंत वेता. आपले आपणांतूच अणभव सोदून काडून ते वेंचीक उतरांनी गुंथपाची तीच सवय. थोड्याच अुतरांत चड

सांगपपाचो ध्यास. भायल्या जिवितांतल्या दिसपट्ट्या बोवाळांचे पडसाद तांचे कवितेंत दिसनात. पुण काव्याच्या मळार भायलो बोवाळ आनी भितल्लें अुलवप हो फरक करप कठीणूच. हो कवी स्वतांतूच रमता हें खरें आसलें तरी ताज्या काव्याक ह्या सगल्या विश्वाचोच आदार आसा. समाजांतलो मनीस न्हय तर अखिल विश्वांत जल्माक आशिल्लो मनीस हो तांच्या काव्यांतलो खरो नायक. भांगी आनी माधव बोरकार हांणी कोंकणी काव्याक दिल्लो नवो खोलाय आनी रुंदाय मुखावेली कवींची पिळगी कुशीक सारची नां.

भायलो रंगी सैम आनी भितल्ले अुमाळे हांचो अप्रुप मेळ रमेश वेळुस्कारांचे कवितेंत दिसता. गोंयच्या खेड्यांत वाडिल्लो हो तरणो कवी गोंयच्या सैमाक मनसायता आनी त्याच वांगडा अुतरांक मनभुलोवणें संगीत दिता. वेळुस्काराचें “झाड” तर आपल्या सगल्या पानांनी आनी मुळांनी जियेता. माधव बोरकार आनी रमेश वेळुस्कार हांच्यो कविता वाचप्यांच्या मनांत एक “मूड” तयार करतात.

प्रकाश पाडगांवकारांच्या “अुजवाडाच्या पावलां” क काळखाची चड ओड. पाडगांवकारच्या काव्यांत कवीत आनी गीत हांचो संगम जाला. “वास्कोयानां” त पाडगांवकारांन नवी नदर, नवें अुतर हाडलां. वास्को शाराचें कुशिल्लें, खोरजिल्लें आंग दाखोवन, पाडगांवकारान कोंकणी साहित्यांत दलित वाङ्मयाची सुरवात केल्या. समाजीक रोगांची चिकित्साय करतां, करतां, साहित्य सुंदरायेची हानी न जावंक दिवप हो वावर बरोच कठीण.

समाजाच्या भौशिक अणभवांक कुशीक सारीनासतानां, आनी समाजाकडल्यान स्फूर्त घेवन तांतूंतल्या साइत्यांत शक्क ओतप हें पुंडलीक नायकांक सादलां. तांच्या काव्यांतलें अुतर पातळ दुधारी तरसादीभाशेन थरथरता. तांतूत चेपिल्ल्या, चिड्डिल्ल्या गोंयच्या मनशाचो हावेस आसा. निजाच्या कोंकणी अुतरांची खरसाण आनी नेट आसा. “गा आमी राखणे” ह्या कविता-श्लोकांतलो “म्हजो बांगर बैल” हे कवितेंत नव्या नेटान मदेल्लो, फुडाराच्या सपनान फुरफुरल्लो, गोंयचो तरणाटो नव्या युगाचो धेंक घालता. मुळाव्या आनी थळाव्या कोंकणींतल्यान स्फुरिल्लें हें निबर कवीत नव्या कोंकणी काव्याच्या जीवसाणीची गवाय दिता.

कोंकणी काव्याच्या नव्या ल्हारान सगल्यांक आपल्या धपक्यांत भारायल्यात. मांडो आनी कांतरांची गीत-परंपरा आशिल्ले किरिस्तांव कवी

आपल्या हिंदु कवी भावांच्या पावलार पावल दवरून चलतात. फाटली परंपरा आनी नवी स्फूर्त हांचो मेळ सादला तो फक्त अका मॅथ्यू फेर्नादिश हाका. भारती तत्वगिन्यान आनी संस्कृतायेचे वाटेंत परतून चांट मारपाच्या बोवाळांत जायते किरिस्तांव कवी संस्कृत अुतरांच्या जाळांत घुस्पल्यात. गूण स्फूर्त आनी अभ्यास आसुनूय ओलिव्हीन गोमिश आनी बेर्नाद येव्हारिस्तु मॅदिश हांच्या सारक्या कवींक ह्या घुस्पा-गोंदळांतल्यान भायर सरपाक जायते कश्ट पडल्या. संस्कृत अुतरांपोंदा चेपून वचनासतानां, सादी सोंपी तरी समर्थ अशी कविता करपाची कला जेस फेर्नादिश ह्या कवीक सोपेपणान सादल्या. ताज्यो कविता ल्हानशोच पुणनकसुद. ल्हवपीक बोटांनी विणिल्ल्या रस्मी लेंसाभाशेन. कोंकणीची मोवसाण आनी म्होंवसाण ताका होल्मल्ल्या. अर्थ, उमाळो आनी कल्पना हांकां हो कवी नाजूक धाग्यांनी एकठांय बांदता. सगल्या थरांतले जायते किरिस्तांव कवी कोंकणीत नवी कविता घडयताना दिसतात: जॉर्ज आंद्राद, तोमाझिन्यु कार्दोझु, अँथनी कुर्रेंय पियेणकार, तेनसिंग रुद्रीगिश, फातिमा द् सोब्र.

ह्या सगल्यांचो आनी जायत्या कवींचो फाव तो परामर्स घेवप वा सगल्या कवितांक फावो ती सुवात दिवप कठीणूच. जायत्यो लायक कविता पोरन्या आनी नव्या नेमाळ्यांतल्या पानांत आमचे नदरेआड दडून रावल्या जायत हांची आमकां जाणविकाय आसा.

गोंयांत जितलो काव्याक चंवर आयलो तितलो आनी तसो तो मंगळुरांत आयलो ना. खरें म्हळ्यार, कानडी लिपीतलें साइत्य रोमी आनी नागरी लिपींतल्या साइत्यापरस मातूय अुणें ना. पुण मंगळुरांत काव्यापरस कादंबरी आनी नाटक हांकांच चड म्हत्व आयलें. हांगाच्या काव्याचे विशयूय जायते वेगळे. गोंयच्या काव्य-विशयाचेर गांवभायरेपणाची दाट साय पडल्या. स्वतंत्रतायेची खर ओड हो तर त्या काव्याचो आत्मोच. मंगळूरच्या काव्याचे चडशे विशय धर्मीक आनी घरगुती. आनी हे विशय अुक्ते करपाक मंगळूरच्या साहित्यिकांनी नाटक-कादंबरीचोच चड आदार घेतला. चा. फा. द्कोस्ता ह्या कवीक मंगळूरचो लोक नाटककारूच म्हणून चड वळखता. कवी म्हणून ताजी तोखणाय मंगळूराभायरूच चड जाल्या. चा. फा. चो खरो पिंड कवीचो. ताज्या नाटकांतली भासूच काव्यमय. आनी ताजें काव्य म्हळ्यार कोंकणी सरस्पतीच्या माथ्यांतलो पर्मळीत तुरोच. भाशेची सोबाय, अर्थाची खोलाय, अुमाळ्याची हूनसाण हीं सगलीं घेवनूच कोस्ताची कविता जल्म घेता. तत्व गिन्यान आनी मोग हे कोस्ताचे कवितेचे दोन मुखेल विशय. “ खरस ” ही ताजी कविता अकर्तुपी मनशाच्या मनाची निष्फळ जीवघेणी खरस थोड्याच अुतरांनी रंगयता. अर्थ आनी स्वर

हांचो जाल्लो एकजीव कोस्ताचे कवितेंतूच पळोवचो. जाण्टो कवी मरीदास (फा. अँथनी द् सोवझा) हांचें काव्य चडकरून धर्म आनी कोंकणी भास हांचे भोंवतणी घुंवता. मरीदासाक अुतरांचें आगळेंच आनी हिस्पाभायलें पिशें. केन्ना, केन्ना कवीचो संयम विसरून ते अुतरां फाटल्यानूच धांवतात. तरी कोंकणीचें संगीत आनी अुतराबळीची गिरेस्ताय तांच्या काव्यांत भरून वोत्ता.

जे. बी. मोरायश हांच्यो कविता चडशो मोगावयल्यो. मोगा भोंवतणचे सगले अुमाळे ते कुशळतायेन चित्रायतात: मोगाची ओड, मोगाचो हुस्को, मोगाचें सूख. तांची मांडणी सरळ, अुतरां सादीं, सोंपी, घरगुती. कोंकणी भाशेक हालीच्या काळांत, चडांत चड अेकरूपताय हाडली ती कोंकणी कवितेंतूच. मुंबयकार, बारदेसकार, साश्टीकार, अंत्रूजकार, कारवारकार, मंगळूरकार तशेंच हिंदु, किरिस्तांव मुसलमान ह्या सगल्या कवींनी कोंकणीक नवें प्रमाण रूप दिवपाक हातभार लायला. पुण, अेक गजाल घडल्या आनी घडत आसा. तीन तपांच्या वावराक लागून घडिल्ल्या प्रमाण कोंकणीत अुलोवपाच्या कोंकणीतली काय सोबीत रुपां आनी रगयालीं अुतरां कुशोक पडत काय म्हणून भिरांत दिसता, बरयल्लें साइत्य भाशेक अेकरूपताय हाडटा हें खरें तरी ताका लागून भाशेक जडताय येता हेंय तितलेंच खरें. " A Written word fixes a language and also fossilizes it " देखुनूच भास सदांच जितीजिवी आनी गतीशील अुरपाखातीर तिजेर अुलोवपाचे भाशेचो प्रभाव पडत रावंक जाय. ग्रंथीक भास आनी लोकभास हांच्या दिसपट्ट्या सांगातानूच भास गिरेस्त आनी बळिश्ठ जाता. कोंकणो कवितेक पंडिती रूप येवन ता सामान्य मनशापसून पयस वचूक ना ही भाग्याची गजाल.

फाटल्या वीस वर्सांत कोंकणी काव्य मळार आयिल्लें पीक अप्रूपूच. अितल्या ल्हान काळांत ल्हान, व्हड, बरे, वायट अशे शेंकड्यांनी कवी जाले. फक्कत गोंयच्या वाठारांत ओपिनियन पोलच्या वेळार उत्पन्न जाल्ल्यो कविता आना गोतां एकठांय केलीं जाल्यार तीं शेंकड्यांनी भरतलीं. इतल्या संख्येन जाल्या ह्या कवितां भितर थोड्यो तरी कविता बऱ्या काव्याच्या कसाक लागतल्यो आनी तिगतल्यो हातूंत दुभाव ना. ह्याच कविता-शेल्यांत चाळीसांवयर कवींच्यो शंवरांवयर कविता आस्पावतात. आनी कितल्योशोच कविता काव्य गुणान अुपाट भरिल्ल्यो आसुनूय त्यो हांगा कुशीक दवरच्यो पडल्यात.

आयच्या कोंकणो कवीची जात थारावप कठीनूच, आतांचे जायते कवी तिशीसकलचे. तांच्या काव्याक नवें रूप, नवो आकार येवचो आसा. तरी

फाटले आनी नवे कवी हांचे भितल्लें अंतर दिसल्याबगर राबना. फाटल्या कवींची स्फूर्त, तांचे आदर्श आनी तांची अुतरावळ ही वेगळी आशिल्ली. आतांच्या कवीच्या काव्याचो गाभो मात्सो वेगळो आनी कवींची जिविताकडेन आनी जिविताभितर पळोवपाची नदरूय वेगळी. अुतरांचें गुपीत सोदून काडपाची आनी जिविताचो अर्थ सुचीत करपाची तांची धडपड स्पश्ट दिसता. आर्विल्ल्या काळांतल्या पयल्या वयल्या कवींच्या काव्यांत समाजीक, संस्कृतीक आनी राजकी क्रांतीची ओड सळसळटा आनी हाका लागुनूच तांच्या अुतरांक नेट आनी धार येता. फुडल्या पिळग्यांक हें हेतुपूर्ण काव्य कितलें मानत हें आतांच सांगप कठीन पुण त्या काव्याचो समाजाचेर जो प्रभाव पडलो आनी त्या काव्याच्या अुदेशीं कोंकणी भास आनी साइत्य हांकां कसो आकार येत गेलो हाजी नोंद कोंकणी साइत्याच्या फुडल्या इतिहासकारांक करचीच पडटली. सुर्वेच्या कोंकणी काव्याचीं पाळांमुळां कोंकणी समाजाच्या जिवितांत घुस्पल्लीं आसात, खोल रिगिल्लीं आसात. साइत्यांतली सुंदराय आनी त्या साइत्याचो मनशांच्या विचारांचेर आनी अुमाळांचेर जाल्लो परिणाम ह्या दोनूय आंगांचो अितिहासकाराक विचार करचो पडटा.

गोंय, मुंबय, मंगळूर ह्या विविध वाठारांतल्या विविध कवितेची वर्गवारी करप होय वावर तितलोच कठीन. कांय टीकाकार करतात त्या भाशेन आतांच कोंकणीचे काव्य-संप्रदाय थारावप सत्याक धरून जावंचे ना. फाटल्यांच्या पावलार पावल दवरून कांय कवी बरयतात, ते अेकामेकांकडल्यान स्फूर्तूय घेतात हातूंत दुभाव ना पुण अितल्यावयल्यानूच तांचे वेगवेगळे घराबे करप बरोबर जावंचे ना. जे म्हत्वाचे कवी आसात तांकां तर खंयच्याच परंपरेचे खुंटयेक बांदूक जावंचें ना. दरएका म्हत्वाचे कवीक आपली वेगळी आस्मिताय आसा. दुसऱ्यां कडल्यान तो स्फूर्त घेता पुण नक्कल करीना. दुसऱ्या भासांतल्या सांवटा पोंदाय तो वाडीना. कोंकणी काव्याचे जीवसाणीची आनी ताज्या पर्जळीत फुडाराची ही म्हत्वाची कुरु.

डॉ. मनोहरराय सरदेसाय
(संपादपी)

मडगांव

१८ जून १९७८

व्यर्थ न्हय रे तें रक्त !

व्यर्थ न्हय रे तें रक्त, व्हांवलें जें,
व्यर्थ न्हय रे तें रक्त !

सत्य आनी शांती खातीर
न्याय आनी नीती खातीर
मनशाल्या माना खातीर,
फुटून काळजां व्हांवलें जें,
व्यर्थ न्हय रे तें रक्त !

रगतांत अरुता निर्भयताय त्या,
कडून येता सदयताय बि त्या,
तेजान चमकता पवित्राय त्या
रक्त सर्ग-मोलाचें, रक्त पृथ्वी - तोलाचें,
व्यर्थ न्हय रे तें रक्त !

रगतान त्या देस तारलो,
रगतान अन्मत्त शत्रु हरयलो,
अ-भूत पराक्रम रगतान केलो
रक्त बलिदानाचें, मायभुंयेच्या मोगाचें,
व्यर्थ न्हय रे तें रक्त !

विस्वांत भुंयेची मान अुचायली,
न्याय - नीत सुरक्षित केली,
पुण्याची विरताय दाखयली,
रक्त जवानी, जीवनदायी, मृत्युंजयकारी
व्यर्थ न्हय रे तें रक्त !

रगतान त्या किल्लून येतली,
आसन्न भाविची गौरवशाली,
अूर्जस्वला नी भोवबलशाली,
भारतियांची भव्य एकताय, राष्ट्राची हया दिव्य
म्हानताय,

आनि आमगेली खरी मनिसकाय,
रक्त शूर वीरांलें,
आवय - भुंयेच्या धुपुतांलें
व्यर्थ न्हय रे तें रक्त,

व्हांवलें जें- व्यर्थ न्हय रे तें रक्त !

(खार मुंबय, १९-१२-१९७१)

ताच्या अगडासाक -

“ संशयाचें बीं मनांत तूं केन्नाच तुज्या रोंवूं नाका
रुख ताचो जांवचे पयलीं, कातरून तूं अडय ताका’

अगडासाच्या संपुष्टांत म्हज्या

जतनायेन दवल्लेलें,

आसा हेंय एक फूल

ओंवळीच्या त्या रुखालें

विस्तीर्ण, घटादार, सावळी - दिणो

आसलो रुख तो ओंवळीचो

काळा - झेंपय पडून ताचेर एकाएक

हन्त ! अन्त जालो त्या भव्य रुखाचो !

रुखापेडार आतां अल्लां ताचेविणे रितेपण,

काळीज मातू भल्लां म्हजें ताच्या अगडासान;

अगडास काडून अगडां संपुष्ट जेन्ना हांव

भोंवतण म्हजें भरून वता कसल्या एका परमळान !

सुकलेंय जरी फूल काळगतीन बकुळाच्या झाडाचें
प्रसन्न, गोड परमळ विखरीत अज्रवर अरता तें :

(खार, मुंबय, १६-१-१९७०)

लक्ष्मणराव सरदेसाय

म्हजें सुकणे

कोलव्या - वेळेर बसला अकलो.

क्षितिजाचे वळीलेगीत

मळबा - आंगार पातळला

मुखार म्हज्या दर्या निळो.

अकवटिल्लीं दोगांय अशीं

पळोवन, जीव जाता म्हजो

सुकणे निळें -

किर्णभशेन धांवतलें.

दर्याचे बसूंक शिमेर

उडूंक लागता झाडून पाखे.

उडटा पळे सुकणे म्हजें

वलांडटा आवाट नवे

गोबरे निळे

पुण -

नदरेफुडली वळ थिर

धांवता फुडें, धांवता फुडें

आनि मागीर उदकावे-सर्गाचे

अकरूप जातात प्रांत नवे.

आकार ना, रंग ना

रूप ना, नांव ना

धर्तरीचो लेश ना

रंगहीण रंगात सगळें

चराचर विरून गेलें.

तेन्ना म्हजें, अप्रुपाचें

सुकणे पिशें -

तोडून पास जाता मेकळें

विसरता आपलो घोंटेर

आनि उडटा फुडें फुडें.....

आयताराच्या भांगरा दिसा -

शाण्या सुत्या बुदवंता
चार खिण सुख घे गा
आयताराच्या भांगरा दिसा
पसऱ्या - नाबीर पडटा कित्याक ?
वटटांत फुलल्यांत फुलां तुज्या
पोरसांत फळल्या केळ - पोपाय
फाटल्या गोठ्यांत लक्ष्मी तुजी
कंवल्ल्या वासराक पानो दिता
रुक्मीण तुजी दिवली कशी
भितर भायर हुमकळटा
येतलो घोव केन्ना घरा
हुसक्यान अशा कळवळटा.
सवस्थकायेन चार उतरां
उल्लोवक जीव हुटकेता.
गोरी गोमटी मोगाळ चली
बसल्या घेवन कपलार हात
विचार, ताचें जालां कितें ?
वचून म्हऱ्यांत सांसपून ताका
भांगरा सारखो पूत तुजो
बागोवन मान बसला मेजार
विचार ताका, शिकता कितें ?
निशेल्लो चरो कित्याक ?
रांदचे कुडींत सोबित पाटार
बायले म्हऱ्यांत बसशी जाल्यार
बाबडेच्या - फुलता गुलाब
शेरवडाच्या नाजूक पोल्यार
ओठावेल्या गोड हाशांत
मेळटलें गा अमृत तुका
धन येदें भल्लां घरांत
तरीय पुणून -
आयताराच्या भांगरा दिसा ?
पसऱ्या नाबीर पडटा कित्याक ?

“ दोन जगां ”

आमी हे वशीन
ते ते वशीन
मदी दुरीग फातराचें
— शेकानशेक —
वयर कुडके विद्राचे
कांटे लोखणाचे
हे वशीन काळोख
चिमण्यांचो धुंवर
खंय — खंय उजवाडाची पसय
मातयेचीं खोपटां
ते वशीन उजवाड - घणघणीत
बत्तीचो, गॅसाचो
बंगले - हाडांचे सांपळे
गाडयो - फॅशनच्यो व्हंकळो
रेडिओ - मेल्लीं पदां
तींच ती
सगळोच बोवाळ
रंगीत - संगीत
हे वशीन विचार
तत्वां आनि नीत
सत्य आनि निर्धार
दया आनि त्याग
दळीद्र आनि दुकोळ
ते वशीन
सत्ता आनि संपत्ति
तत्वाचो जयघोश
नीतिचो बडवचार
धरमाची चर्चा

लोकशाहीची तुस्त
विकासाची जायरात
अत्तराचो घमघमाट
सोन्याचो दुर्गंध
टेरीकोट आनि नायलॉन
जंय थंय बोवाळ
जंय थंय घोष
हे वशीन
ताठ मानेचे नागरीक
धुंवर आनि काळोख
कलेची पोसवण - राखण
ते वशीन
कलेचो व्यापार
नीतीचो बाजार
धर्माचो देखाव
तत्वांचे विडंबन
हे वशीन कला
ते वशीन पुरस्कार
हे वशीन आचार
ते वशीन धडे
दया हे वशीन
दात्याचो पैसो तेवशीन
मंत्र हे वशीन
तंत्र ते वशीन
दोन जगां वेगवेगळीं
अेकाक अेक तेंकून
अेक उजवाडांत
अेक काळखांत

“ पर्वत ”

ते पडटात तेन्ना हांव वाडटां.
दिवन म्हजें बळ तांकां
अेक दिस उबे करचे आसात,
प्राणाची फूंक घालून
त्राण तांकां हाडचें आसा.
पडटात ते पडूक दी खुशाल, पर्वतावरी
हांव थिर उल्लों जाल्यार
सगळे उबे राबतले गा !
तुफान जाता
झाडां - पेडां हुमटून पडटात
कुसून तांचें सारें जाता
तांतुतल्यान कोंब फुडतात
नवे रुख झेलयत आंगार
पर्वत मात थिर आसता.
पर्वत म्हाका जांवचे आसा

बाकीबाब बोरकार

स्वातंत्र्य न्हय, स्वातंत्र्य न्हय

प्राणाक क्षय, बुद्धीक भंय, पाल्यांक जंय कालचीच वंय
आयलां थंय स्वातंत्र्य तें स्वातंत्र्य न्हय, स्वातंत्र्य न्हय

जे घरांचे खणपि वाते

तेच जंय सन्मान्य दाते

धर्मार्थ जंय दारांत तांच्या सज्जनांचीय लागता लय

वाटमारे चोर खुनये

जंय प्रजेचे मुख्य थेलये

सत्ताय जंय तांच्या भयान मारता मिठा नीती नी लेय

पाडसावैले कुंवाळे

काल धवशे आज सांवळे

जंय सदा खुबळावन भौसा व्होतांखातीर घालती शबय

घाण स्वार्था जंयचे बरपी

वाचतल्यांचे त्राण चिरपी

दिवंक जळ लटक्या अधर्मा काट्टी उजळ उत्रां-कलय

पेज सामको भौस जंयचो

फोवसो कोणेय कांडचो

पेट्टल्यांचे पांय चाट्टा, पिड्टल्यांचो गायता जय

आप जंयच्या सगलें भण्टें

वंद्य परक्यालेंच उण्टें

हुटकेती तांचे भितोडे मेळटा ती उखलूंक तळय

पोट ही जंय एक निष्टा

त्याग-कष्टांची कुचेष्टा

जीव आसल्यार खांव भिकेचें होच जंयचो दिग्विजय

आयलां थंय स्वातंत्र्य तें स्वातंत्र्य न्हय, स्वातंत्र्य न्हय

(११-११-६१)

येतले दीस म्होवेच म्होवे

निळ्या जळार सवणाऱ्यांचे
थव्यार थवे धवेच धवे
उफेत हुबत सांगती, आतां
येतले दीस म्होवेच म्होवे
ओलशि ओलशि येतलि ओतां
भांगराचे घालीत शिवर
झाडा पेडाक कुचकुचीत
कुकमाचें येतलें चंवर
तणाक पसुन येतले दोळे
आनिक वालिक कळेच कळे
आडुन दडुन येतले कानार
सवण्यांचे उल्यार उले
सांज जांवचे पैलिं येतलें
कंवळें चान्नें शितळ शितळ
कळचे पैलिं पांगुन कुपां
जातलें मळब नितळ नितळ
खोंपी मुखार धुंवरि पळौन
जातल्यो ओगीच यादीर यादी
सांडिल्ल्याचें विकळ चित्त
मुदयेच्या वतलें सोदी
जायलें तुजें सारीत वाती
सवनरात जातलें खंती
सोंपले आतां जिवा जाळ
म्होव्यो दिसाय परस सती

(८-१२-६२)

जागी जाल्या गोंयची सासाय

जागी जाल्या गोंयची सासाय
येतलो भार, येतलो भार,
धोल ताशे बडय बडय
मार शेंसार, मार शेंसार

आसूं कोणय तरंग घेवन
सकाळ पसुन जिग उबो
न्हावन धुवन सवळें न्हेसुन
गंदाचो लावन तिबो
कळणा कशें उपरासून
खैचे वटेन येत ल्हार
धोल ताशे बडय बडय
मार शेंसार, मार शेंसार

नांवान व्हडलो म्हाल देसाय
गांवान केला जरि मुखार
सासाय आंगांत आयल्या बगर
तरंग तोलित कोण खांदार ?
कोणाचेर येवचो भार
हुस्को नाका धर रे थार
धोल ताशे बडय बडय
मार शेंसार, मार शेंसार

मनान पसुन जे न्हाल्यात
उपासांनी बांदून पोट
वर्सासांकिं मोनेच मोने

आपल्या हातान शिवन वोंठ
 तांचे वेग, तांचे जाळ
 येतलि आतां तांकां धार
 धोल ताशे बडय बडय
 मार शेंसार, मार शेंसार
 तांतलो एक मस्तो, हरी
 झोमुन तरंग घेतलो धांव
 माळुंड जावन फाटयां ताज्या
 ओडत वतलो सगळो गांव
 आसत गावडो, आसत सुदीर
 आसत कुळंबी, आसत म्हार
 भार येतर तोच देव
 मार शेंसार, मार शेंसार
 खुबलो तसो बेतकाटेक
 तो कसोच रावचो ना
 पुरतो आडो घेतल्याबगर
 बिबुत कोणा लावचो ना
 बातकांचें भरुंक माप
 उस्तितलो सगलि वार
 उकत्यो जातल्यो फटाफटी
 मार शेंसार, मार शेंसार
 सत्य आतां आठय दिको
 जोगुल जावन पेड्डलें
 आनिक लटिक सगल्या आंगार
 खोरोज जावन फुड्डलें
 घरची पिशी भायली भुतां
 खिणांत जातलीं थंडगार
 भारतीर्थ शिवरतलो
 मार शेंसार, मार शेंसार

कोण जाणा केन्ना कशी
जाल्ली कोलू तुजिच कूड
अकस्मात घेवन पेट
उजवाडाची जायत चूड
जागी जाल्या गोंयची सासाय
तुजेर लेगीत येत भार
जावं कितेंय, जावं कशेंय
मार शेंसार, मार शेंसार,

(२२-१-६३)

भाग्योदया - बीज

भाग्योदया बीज आतां
गांवां गांवांत बीज

वाड्या वाड्यार शाळा
करा अक्षरांचें बीज

शेता भाटांत पाट आतां
उदक काट्टा वाट

सारीं आतां आयलिं दारी
पिकां काडात दाट

खंडांत तुका सूट भावा
कमर बांदुन ऊठ

स्त्रमा तुज्या घामा तुज्या
येवंदि नवे पूट

आमच्या गोंयची माती
पापया सतम्याचें भांगर

शेतां भाटां कसुंक आतां
आमुड तुजे नांगर

सड्यार येवदि फुलां आनी
 दोंगरां नवें चंवरं
 तोखेवंक सोब येवचे हांगा
 आठय दिकां भोंवर
 पेंडी, शिंपटि येवचीं मातुन
 आंब्या पणसां भार
 घरोन घरी पावसाभशेन
 दुदान धरची धार
 न्हयां पोयां बांदा तोंडा
 काडा दर्या खरड
 भांग आसू जोरगत आसूं
 जावदि नुस्त्या खातड
 जेवात बरे, खायात बरे
 कामाक जायात वाघ
 आवतां येवदि वेग आनी
 घरांत धुंवदि माग
 जणेकल्याक मेळळया ताज्या
 प्राक्तनाची वाट
 शातो जावची रुंद आनी
 मान आसची ताठ
 स्त्रमाफसल काडुन जेन्ना
 जाता सांजची घांट
 करात रंग, हांवय येता
 तुमच्या फाटो फाट.

(३०-७-७२)

फकत तुजो घोव देखून

हांब असो तुका जालां ल्होव

फकत तुजो घोव देखून

मुदलचो खर - उजो

पुण आतां सामको मोब

दुदांतलो शिजिल्लो फोव

फकत तुजो घोव देखून

पुण हेंय तितलेंच खरें

किं आसुन असो तांदळांतलो आसो

आज जालां किल्लल्लो रोव

फकत तुजो घोव देखून

(२४-२-७२)

पांडुरंग भांगी

काळखाचो हिमालय

काळखाचो हिमालय
आरपार फोडून
दशांगळां अुल्ली
वताची पावळी

घरा घरार थाल्ली
दोळ्यांतली बावली
ज्ञान विज्ञानाक म्हज्या
चंद्र मंगळाची युती

धरुवांवेल्ह्यो राती
जल्म-मर्णा फेरे
नळयेंतय जिणे जल्म
अुसवतात धागे दोरे

हांव तर तुजीच सासाय
तुज्याच आत्म्या कूड
वस्त्रगाळ कर गा आतां
म्हज्या हाडांची पूड

सांज

चौखुन्याच्या गळ्यांतली घांट
अशी अेक सुकुमार सांज
जीव ओडीन हांबेता
पैस माडांचे बांद . .

मळब रंगांचो नाच
वाट भिंगांचो साज
तळ्यांत चांप्यांचो वास
पर्मळलो श्वास . . .

अमळ जाली दिगंते

अमळ जाली दिगंते अजवाड आयलो रुजवणा
घमघमून गात्रां मिडमिडलीं रानां
दिस्टाव्याची बाधा कुडिच्या अवसरा
विखाराचो दंश आयलो आतां फुलारा ...
हुंवार येवन दिकां, जालीं वज्र मुखी पाळां
जागृताये केणां कुडी अदेहान जळटना.

म्हजो खुरीस

म्हजो खुरीस
म्हाकाच अुबारुन व्हरपाक जाय
ते म्हाका खुर्सार
केन्ना चडयतीत म्हणपाचो नेम ना.
ते भियेतात
धर्तरेच्या दुखांक न्हय;
ते भियतात
नक्षत्रां बावून झडत म्हणून न्हय,
ते भियेतात
सुर्याक गिराण लागून
अजवाड धांपून अुरत म्हणून न्हय;
ते भियेतात—
म्हजे सासायेक
सासायेच्या साक्षात्काराक !

मोनेळ

१. कितले खेपो, तुज्या ओंठांक हांवें दंश केलो
ताजो हिशोब दवल्लो ना. दितना माप पळेलें ना.
रवाणेची कोंबी कशी, आज तूं पुनवे जोरगत अुबयता.
२. तुका मोनेळ जाय. मोनेळींतच तूं चंवरून
घोंसार येता. तुज्या काळ्या वज्र केंसांत चांदन्याकय
मस्ती चडल्या. घडये अुतरांच आमचो घात
मारुये. त्या पैलीच ओंठाच्या अुज्यान आमी पुनंव जागोवया.

शंकर रामाणी

उटंगाराच्या पावसांत

उटंगाराच्या पावसांत
हांव चिप्प भिजलां
पुण आज
ताजो म्हाका खेद ना.

दोंगराकडेची
ही चिकणमाती मळून, मस्तून
म्हजे हात-पांय चिखलान भरल्यात
पुण म्हाका
ताची खंत ना.

ही माती घेवन
आजमेरेन हांवें
कितलींशींच बावलीं घडयल्यांत
तुजींच बरीं-वायट रुपां...
आनी तुजोच कानमंत्र फुतफुतून
हांवे तांकां
अुलेंवक, वावसूंक शिकयलां
पुण म्हाका
ताचो गर्व ना.

केन्ना केन्ना वारें-वादळ येता
आनी म्हगेलो हो
बावल्यांचो बरो-वायट संवसार
खिणांत मोड्टा
नश्ट जाता...
पुण हांव निरशेना.

उटंगाराच्या पावसांत
दोंगराकडेची चिकणमाती घेवन
हांव नवीं बावलीं
एकसारको घडयत आसतां
तुजींच बरीं-वायट रुपां...

ताचें घर मोडूंक तेंकलां

ताचें घर आयज मोडूंक तेंकलां...
 कितल्याशा वर्सां फाटीं तें इल्लेशें आसलें
 खेळांतलें घर
 दिशीं-दिशीं वाडत आयलां
 वाडत आयलां, तशें मोडत आयलां...

एक वांसो ताणें बदलूंक ना
 एक नळो घालूंक ना. नवो एक खिळो लेगीत मासूंक ना...
 घराक कुस्कुटाचो वावर करूंक ना.

तें घडलां तशें वाडलां
 आनी आयज पडूंक तेंकलां. रडूंक तेंकलां !

घर, तशें चकचकीत दिसता...
 वयल्यान धवो चुनो चकचकता.
 तोंडार अडेचें हांसप लखलखता.
 तांकां लागून भितल्लें कांय गमना

पुण भितर बुन्यादिच्या फातरांचो पिठो जाला
 वांशांक वायटी लागल्यात
 नळे कचरल्यात
 मानी फोपशेल्यात
 तांचे फास कुसपेल्यात
 जमीन उसतल्या.

वण्टींचेर धवो चुनो आसा
म्हणून कांय कळना
... भितल्लेली पणटी मिणमिणटा
ती पालोवंक पावल्या

वण्टींच्या चुन्याक पळोवन
सगलीं उमेदीर आसात...

पुण घर निमताक (!) आसा.
तें पुरायेन पडूंक तेंकलां...

ताची कूड झडूंक तेंकल्या
आयज घर मोडूंक तेंकलां !

एक सपनाळो गांव

म्हजे मनाचें आटांगें रान...
घनदाट, गुपाट, काळोख-मिट्ट, गुडुप्प... गिराण !

... अस्कडा मजगतीं...
असंख्य जीव-जिवाणू गड्डाण करपी
काळतोंड्या कापोड्या मावलिंनी विणिल्ल्या
अजस्र घयरांवा जाळांचे,
ना थंय हुमकळपी, गट्टेच गट्टे...
कोगुळे गितां घुस्माटावपी, घुघुमां घुघुत्कार.
पाझरपी पाणया कोंडा कणकणी,
कान किटोवपी बेब्यांचें... डरांव, डरांव...
किड्या कीटकां, किराटो किरकिराट...
सोर्पांचीं ऐसपैस कोंडाळीं, वानरां भुभुत्कार...

... उज्वाडा भितुल्यान...

चित्रंगी रुख वल्लरी, फुलां, न्हंयो

रोसाळ फळां... मूस. म्होंवारी... रंगरंगयाळी...

पुण तांचे आडू,

तांचे अस्तित्वा निमित्ति निर्मल्ल्या, घुस्पागोंदळी

आडमेळ्यां, मर्यादां कारणान

सैम-संचारा पडिल्ल्यो, तरेक तरे, असैमी वंयो

ह्या रानांतुल्यान, मदिमदीं,

म्हज्यांतुल्यान म्हजेरू भिरांकूल हुंकारपी

म्हज्यांतुल्यान हिंस्र स्वापदांच्यो,

म्हज्यांतुल्याच हेर वनचरां भिसडावपी

कोपिश्ट किळाच्यो...

म्हाका धेंक घालून, म्हजे म्हाका कांचवेवपी

म्हज्यांतुल्या रान कावळ्यांनी केलेली

म्हजेविरुद्ध, म्हजेवली कांवकांव

... बुद्दिन भोल्या कोल्यांनी, घातिल्ल्यो कूय

कूय कुकाच्यो...

पुरायेन खिणभर उडोवपी, लजेवन, म्हजे

म्हाकाच...

... सगलें ...

मनांतल्यान रानाभितर, रानांतल्यान,

मनामेरेन...

... ज्या रानांतुलें ...

हरणूय हांव, शिवूय हांव

मोखूय हांव, कोलोय हांव...

कोगूळ तसो, तक्षकूय हांव...

... सुगंदी, अश्वगंदा पानपत्री, जीणदिणी

अमृतावेल

- रुखारुखावेली बिंदुल्ली -
 आनी जीवघेणो, काजच्या पालोय, हांव - !
 मनांतुल्यान मनाभितर, मनांतुल्यान मनामेरेन
 आर्तून, पत्तून, घुंवता घुंवतां -
 रुखारुखावेल्यान चडटां देंवतां ...
 एकासारको ताणो धरपी,
 कापोडयावरी सरसरी जाळें विणपी ...
 जिणे जळमटांचें ... घुस्पागोंदळांचें ...
 - ताणित, रेसमी बंदां -
 वंयेतुल्यान वंयेभितर, वंयेंतुल्यान वंयेमेरेन
 म्हजी, शेड्ड्याची, म्हजेमेरेनू जीणभर
 धांवधांव -

जंय, वंयूंय हांव. जंय, शेड्डोय हांव !
 जंय, मावलीय हांव ... आनी,
 म्हाका घुस्पावपा विणिल्लें, जाळूय हांव !!
 राना पैलाडी, कटा ...
 केन्ना हांव पावन काय !
 थंय मात देवा, एक सपनाळो गांव
 ... तुजो सपनाळो गांव !

हांव आनी तूं

हांव वैतलों
आनी
फुलांनी न्हिदतलों
तेन्ना तूं
बाबुल्या म्हज्या
खंय रे आसतलो ...
बाळा
खंय रे आसतलो ?
हांव वैतलों
आनी
कुपांनी लिपतलों
तेन्ना तूं
बाबुल्या म्हाका
खंय रे दिसतलो ...
बाळा
कसो रे दिसतलो ? ...

दर्या-सुंदरी

नदरेंतुल्या पागेरानू
पांगितां मासोळी ...
सायबा,
भुलोयन मासोळी ...
पोवळ्यांच्या
कंवळ्या वोंठार
नाचोयत पिसोळीं
सायबा,
हांसोयत पिसोळीं ...
होड्यावेल्या

धोंटेरां दोलोयत
पारव्यां जोडी
मोगा, पारव्यां जोडी . . .
ल्हारा ल्हारा फुसलायतां
आमुरेचेरी
सायबा,
दोयदिगेरी . . .
देखिली एकु
सोपनांतुली
सोपोन-सुदोरी
सायबा,
चोंद्रिमापोरी . . .
भांग-पाण्यां
व्होडें मुगेलें
सोडोयन नांगोरी
सायबा,
आसलोलें तोडी . . .
चोलये चोयतां,
नांगोर तोडुनु,
हुबलें वोसाडीं
सायबा,
भायले वोसाडीं
वादळाविणे
वान्यायविणें
पावलें पोलतोडी
सायबा,
धारेय पोलतोडी !

जंतवंत नदर

एक नदर
आलतडी
एक नदर
पलतडी -
भोंवरे हुपीत, घाताचे,
धोल धोलता
जिणेव्हडीं . . .

एक नदर
शिडांवेल्यान
एक नदर
धारे पेल्यान
हावेसांचे पाकटे फुलोवन
गलबलता
जिणेव्हडीं . . .

एक नदर, धोल धोलता
धोलकाठयेर पाळण्यावरी
एक नदर, खोल खोल खोल
वादळा पोटां मारता बुडी
एक नदर, मोयपासां
गच्च धरून उलांडी
एक नदर, बेइमान
अद्रुश्टाकू दोळे मोडी !
धोल धोल धोल; धोल धोल
धोल धोलता, जिणेव्हडीं . . .

एक नदर, दुसरी नदर
दुसरी नदर, तिसरी नदर . . .
सारकी नदर, फिरकी नदर
आरशी नदर, तिरशी नदर . . .

नदरांच्या लहारांवेल्यान
धोल धोलता, जिणेव्हडीं . . .
लहारांच्या नदरांपेल्यान,
खोल खोल खोल, खोल खोल . . .
दुदाफेसाळ पाणया खाला
वखवखिल्ल्यो वोसाडीं !

धोल धोलता, जिणेव्हडीं
धोल धोलता, जिणेव्हडीं !

एक नदर मृगजळां
आशे-फुलां चंवर धरून,
एक नदर लहारांतल्यान
दुकांच्या दर्यातळा . . .
एक नदर म्हेळी म्हेळी
सुत्राथां वार पुरून,
लक्ष चौऱ्याशींचे
फेरे मारीत, रेब्यामुळां . . .
भावल्यांच्या सावळ्यांमाजार
एक नदर दिश्टावी,
काळखाच्या चेपणारवाला
एक नदर, नदर-बंद . . .
. . . अद्रुश्टा दोळे कोंचोवन,
वावटळींचे पाकटे मोडीत . . .
मरणाच्या दाडांतल्यान
तरणाचे माग काडीत . . .
लहारांझेपांर नागापोडी,
धोलकाठये . . . मळबापार . . .
केदीं केदीं . . . विजेवेल्यान,
अमृतांतू, एक नदर,
मरणांतुल्यान हुपत्ता उडी ! . . .

खोल खोल खोल, खोलायें
वखवखिल्ल्या वोसाडिंतू . . .
धोल धोल धोल, धोलय धोलयत
जैतवंत . . जिणेव्हडीं !
धोल धोलता जिणेव्हडीं.
धोल धोलता जिणेव्हडीं

फूलां . . .

एक फूल मातयेत
एक फूल ताळयेर . . .
एक फूल देवळांत
एक फूल माळयेर

एक फूल, फुल्लां . . .
एक फूल बावलां
एक फूल कळयेत
सपनेत रावलां !

मनोहरराय सरदेसाय

कोलो आनी दाखां-झेलो

एकलो कोलो भुकेल्लो
दाखा - मळ्यांत गेलो
पिक्या - दाखां - झेलो देखून
खुशालभरीत जालो
मिटक्यो मारीत,
उडक्यो मारीत रावलो
खर्शेलो
तरीय वयलो दाखां झेलो
तसोच वयर उल्लो.
कोलो ल्हवूच भायर सल्लो
(दुसरो कसलो नासलो उपाय)
आनी मनांत फुतफुतलो :
“ आंबट दाखो कोणाक जाय ? ”

मांडवी

मांडवी,
तूं म्हजी पयली प्रीत
तुजे देगेर म्हजो गांव
तुज्या आंगार खेळलों हांब
तुज्या ल्हारांक ओंपलें हांवें
पयलें म्हजें तरणें गीत
मांडवी,
तूं म्हजी पयली प्रीत

दनपारच्या भांगरा-वेळार
तुज्या दोळ्यांत देखलीं हावें
सुर्याच्या किर्णांचीं
माणका-थिकां लिकलिकीत
मांडवी,

तूं म्हजी पयली प्रीत
वान्यावेल्यान आयलेली
पयली हांगा आयकली
दर्याचो उक्तो उलो
तुज्या ओंठांत पारखिली
तुज्या घोटांत समजली
अस्तुरेची कोडू प्रीत
मांडवी,
तूं म्हजी पयली प्रीत

तुज्या हांशांत हांसलों हांव
तुज्या मोडांत झुजलों हांव
मर्णाचें - जिविताचें
लागचें नातें
कळळें म्हाकां
तुजे मिठींत
मांडवी,
तूं म्हजी पयली प्रीत

म्हजें काळीज हुलपलां
सपन म्हजें करपलां
मोगाळ माते, गोमते
घे म्हाका तुजे कुशींत
मांडवी,
तूं म्हजी पयली प्रीत

रडूं नाका फुला

रडूं नाकां, वोगी, फुला
रडूं नाका, वोगी ...
नखेत्रांचीं फुलां खुटूक
गेला तुजो मोगी

तुजेच भाशेन एकटे आमी
हड्डें फुटून रडटात
शणलेल्या भुरग्यावरी
चारूय वशीन सोदतात
शाती ताजी - तुजी म्हजी
धिटायेची धिगी
रडूं नाका, वोगी, फुला
रडूं नाका, वोगी .

तुजेच भाशेन काळीज आमी
सदांच ताका ओंपलां
तुजेच वरी आमकां, फुला
आयज कांटो तोंपला
पाकळ्यो तुज्यो बावचे आदीं
हांस गो आतां वेगीं ...
रडूं नाका, वोगी, फुला
रडूं नाका वोगी.

उजवाडाचो हांसो ताजो
पुनवे रातीं फुलतलो
रगताचो रंग ताजो
फांतोडेचेर फुटलो
सासणाची याद ताजी
उरतली गो जागी
रडूं नाका, वोगी, फुला
रडूं नाका, वोगी .

मेस्त आनी बरोवपी

कालूच म्हाका येतना घरां
दिसलो वाटेंत मेस्तुलो
सांवरे - रुखार बसलेलो
आपले तोंचीन खुटू, खुटू
खांद्याक बुराक काडटालो.
हावें म्हळें, “ मेस्तमामा,
बेश्टो कित्याक कश्ट घेता
तुजे तोंचीन दिसता तुका
सांवरे रुखाक कापतलो ?
तोंच तुजी धाकटुली
सांवर आसा व्हड कितली
कितलो वावर करतलो ?
वोगीच पुता खरशेतलो

मेस्तुमामान तकली हालोवन
म्हाका म्हळें, सारकें पळे
हांव गा रुखाक कापीन कसो ?
शक्त म्हजी कितली ल्हान
हांव गा असो रुखा खांद्यार
म्हजे तोंचीक काडटां धार ”

आयलो आयज दनपारा
तोच मेस्त म्हज्या घरा
सदांभाशेन हांव असोच
कितेंय तरी बरयतालों
जनेलार बसलो आनी
मेस्तुल्यान म्हळें म्हाका :
बेश्टो कित्याक कश्ट घेता

बरोव - बरोवन दिसता तुका
सगलीं पानां भरतोलो ?
सगल्या लोकांक गिन्यान सांगून
व्हडले शाणे करतोलो ?
लिखणी तुजी कितली
वावर आसा चड - व्हडलो
वोगीच पुता खरशेतलो ! ”

हांस - हांसत हांवें म्हळें :
मेस्तमामा सारकें पळे
पिशेपणा - रुखाक असो,
एकटो हांव कापीन कसो
शक्त म्हजी कितली ल्हान
लिखणी म्हजी धाकटुली
हांव असोच पाना - पानार
म्हज्या मनाक काडटां धार . ”

दियोजिनीस

दियोजिनीस मुनी
उक्तो वोतांत बसलेलो
संवसाराचो धनी
ताजेलार्गी आयलो :
“ जाय तें माग , हांव सिकंदर . ”
मुनीन म्हळें :
“ सांवळी तुजी पडटा म्हजेर
मात्सो कुशीन सर . ”

मनोहरराय सरदेसाय

मदले आमी

कालच्यो राती, फायचे दीस
हांचे मदीं—मदले आमी
न्हय भाटकार, न्हय मुंडकार
न्हय घरकार, न्हय शेतकार
न्हय वासरेंत, न्हय रस्त्यार,
न्हय शागीर्द, न्हय स्वामी
असले आमी—मदले आमी.
आमकां नांगर धरूंक येना
आमकां माडार चडूंक येना
आमकां चुडीत मौडूंक येना
आमकां जळव फोडूंक येना
रोवंक येना, लुवंक येना
तासूंक येना कोंड्या कामी
असले आमी—मदले आमी
सोंपलें भात, सोंप्यार सूप
मोडलें दार, खिळ्याक कुलूप
काण गेलें, उल्लां खीण
बापयक फोल्ग, आमकां रीण
माचूल गेलें, मोटार ना
मानाय गेलो. शोफेर ना
रुमाल गेलो, चेपें ना
झल्लें जोतें, बूट ना
पिंजलें धोतर, सुट ना
पगा-घुलो फुटून गेल्यो

खेळूंक येना ब्रीज रमी
असले आमी — मदले आमी

मनश्यामुखार बागूंक येना
देवामुखार नाचूंक येना
न्हय देंवचार न्हय जल्मी
असले आमी—मदले आमी

हात मुखार करूंक येना
पांय कशेच चाटूंक येना
खोंट कोणाक हाणूंक येना
नावाडग्याच्या नशटेपणाक
करूंक येना नखलामी
असले आमी — मदले आमी

पासो मोखून शेणूंक येना
मोगा उज्यांत जळूंक येना
रडूंक येना, रडोवंक येना
हांसूंक येना, हांसोवंक येना
मासूंक येना, मसूंक येना
शेळेंहून रगत जालां
जिरून गेल्या खुमखुमी
असले आमी — मदले आमी

तो

नखेत्रांचेर नदर ताजी
उबती वाऱ्यार केंस
चंद्रिमाचो आंगार शेलो
असो ताजो भेस

घडचे आदींच देखता फुडार
सांगचे आदींच आयकता
तोंडावेळें रुपडें पिंजून
दुखाळ काळीज पारखिता

धर्तरेचेर पांय आनी
कुपांभितर माथें
उतर ताजें जोगलाच्या
तरसादेचें पातें

सगलो गांव बुडटा न्हिदेंत
तेन्ना बसून जागता
काळखालागीं फांतोडेचो
भांगरा-हांसो मागता

संवसारांत आसता तरी
संवसारांत घुस्पना
सगले सदां देखती ताका
घुणून कोणूच वळखना

पिसोळीं

गिरेस्तांक गरिबांची खुब काकुळट दिसता
पुण तांचे लागीं मोड नासता

x x x

गिरेस्त म्हण्टा : भूक लागना वखद दी
गरीब म्हण्टा : भूक लागता वीख दी

x x x

दुडू आसुनूय गिरेस्तांक भोगता दूख
हेंच म्हजे गरिबीचे म्हाकां सूक

x x x

इतलीं रुपडीं घालतां, काडटां
केन्ना, केन्ना तोंडूचं घरा दवरून भायर सरतां

x x x

केंस वळयताना वळय जपून
तुज्या केंसांत घुस्पलां म्हजें मन

x x x

कितलीय तुजी पिराय दिसुं दिसा
रातीं म्हजे वेंगेंत तुका सतराच वर्सां

x x x

हांव दिसतकच ते म्हण्टात
हाका खूब दुडू मेळूं हाजी व्हडली जांवदी जीण
कित्याक जाणा ? हांवें तांचें काडलां रीण !

x x x

देवा, कसली तुजी करणी !
केंस जाल्या धवे, नदर अजून तरणी

कीर्त-दिवो

कोगळा, तुजें गुणगान सगळें विस्व गायता
 सुरेल तुजो आवाज धायदिकांत गाजता
 कावळ्या-कुळांत जल्म जरी
 वृत्ति तुजी वेगळी खरी
 कावळो खंय तुज्यावरी गोड-गोड गायता ?
 वसंताचेर तुजीं कवनां
 आयकुन धादोस जाती मनां
 कावळो कवित्व खंय जाणा ? तूं स्त्रेष्ठ ठरता !
 जल्मान उणो कोणच आसना
 तुका पळोवन पट्टा मना
 साळीक येता चिखलांतल्यान ! निवळ कितलें आसता ?
 जे म्होवाळ गीत गाती
 कोगुळ-कंठी ताका म्हण्टी
 यावरी आयज सगळो संवसार नांव तुजें घेता
 तुजें गीत अमृत कशें
 कवीक लायता पुराय पिशें
 धन्य तूं ? घरोनघर तुजो कीर्त-दिवो पेडा !

जैत जोडूंक जाय जाल्यार

फुडें सर, फुडें सर
मान ताठ, हड्डें मुखार
जैत जोडूंक जाय जाल्यार
कितेंय सोंसूंक जा तयार !

उबे पळय तुज्या मार्गार
संकस्टांवे सुरे - भाले
दुस्वासाचे वाग - कोले . . .

. . . वेळ - काळ पळौन मनशा,
तूय जा रे सुरो - भालो
तसोच केन्नाय वाग - कोलो !

कातर दर्या, ताण व्हडें
कित्याक जाता फाटीं - फुडें ?
तड दिसूंक तुफान जालें !
काळ्या खडपान ' फोड ' काडले ? . . .

. . . वेळ - काळ पळौन मनशा,
तूय जा रे तुफान कसो
आनी काळो खडप तसो !

ऊड वयर, ऊड वयर
मळबा पोटांत रीग स्वैर
गीध - कावळे तेंगशे - तेंगशेर
दुष्ट नदर दवरून तुजेर ! . . .

. . . वेळ - काळ पळौन मनशा,
तूय जा रे गीध - कावळो
कांट्यान कांटो काडचेलो -
न्याय एकुच संवसारांतलो !

फुडें सर, फुडें सर
मान ताठ, हड्डें मुखार
जैत जोडूंक जाय जाल्यार
कितेंय सोंसूंक जा तयार !!

तरुण मना, कंवळ्या मना !

तरुण मना, कंवळ्या मना !
फुलय हावेस, उबय सपनां
विज्ञानाचीं लावन पांखां
ऊड वयर, भियेवं नाका
धरतरेचीं उबून कुंपणां
ऊड वयर तारांगणां !

तरुण मना, कंवळ्या मना !
काळरुखाचीं, खिणा - खिणा,
झडटात पळय पिकलीं पानां !
पांचव्यो आंकव्यो, नवो चंवर
वसंत - रुतु फुल्लेबगर
कोगळा गळ्या सूर फुटना
सैम नव्यान परमळना !

तरुण मना, कंवळ्या मना !
जावचो तुवें विश्व - मोगी,
स्वार्थत्यागी, ज्ञान - योगी !
संवसाराची काया रोगी
फुडाराची तूंच धिगी !!

दायज जावन भक्तांचें

पर्जळाच्या वस्तुं भितर
फांकलो पर्जळ मुक्तवंत
सुर्या दिवो विश्वा भितर
चकचकाचो उजळ गुळो

रूप तें निसर्गाचें
पूर्णवंतांनी उपेग ताजो
केल्ल्या निर्मळ विचारांचें
दायज जावन भक्तांचें

मुदैवाचें व्हड देणे
झडचें आसल्यार जिणेतल्यान
त्याग जीण पयलें पानवळ
निस्वार्थी आंवड्याचें

मनशाकुळ मळ ताचें
दया माया सेवेचें
यत्न ताणी केल्ल्या फाराक
ताणटा आमचें जिणे वेरें

पर्जळाच्या रुपान ताणी
विणलां वस्त्र अत्म्याचें
पवित्र वाद मानल्यार लेगीत
लागता कठीन समजूं सारकें

भाग्य तुजें जावचें आसल्यार
जोडचें आसा पवित्र देणे
कुर्पेवंत विचाराचें
आस्पावन वाठार खोल
विश्वाच्या गुठा गोपांतले

मुक्त तूं मागीर मुक्तवंत
विचार तुजो सुर्या दिवो
रचणी मोनी वेतली मुखार
जिवंतपणान ताणून वाठार

सासणाचो पयणारी

मनीस हे धर्तरेर
अेक सासणाचो पयणारी
सैमाच्या चित्तान
द्रव्याचें बिराड
बांदून तयार ताका
अत्म्याची कीट
बुद्दीच्या रूपान
रावपाक तांतूंत आयल्या मागीर

कुडीन उपरांत
सैमान सोडून आपलें वेरें
ताकाच करून आप-जापसालकेचें
अन-भावांतल्यान ताणपाक ताका
सांगलां वेरें सर्गाचें

देखून मनीस हे धर्तरेर
अेक सासणाचो पयणारी
नेणारपणाक पयसावन ताणे
गिन्यानाचो उजवाड
सेवा करची मनशाकुळाची

निर्वाण जोडत्यार भोगचें न्हय
देवस्थान भोगपाक पुजचें न्हय
ध्यान मन मनशाचेरूच दवरून
मनशाकूळ फुगलां स्वार्थी भारान
कारण हाजें कित्याक लागून
सदींच हाजेर राव उजवाड पसरावन

कर विचार, सोद घुटां
मेळ पर्यानि मूळ पाळां
तो मेरेन मनीस हे धर्तरेर
सासणाचो पयणारी जावन आसा

विसरुं कशें विसरुं कशें

सांगचें कशें सांगचें कशें ?
गळटया दुकां ओंठा-लाशें
भितर भायर भिण्ण काळोख
अजवाडाची मेळना वळख

दाखोंव कोणाक गावन कवीत
कोणा खातीर जियेंव जिवीत
काळजा गोंडयाक पडला घाय
अुमेदीची बावली जाय

दिसता कोण मारता अुलो
दिंवक वेतां अुल्याक अुलो
मोखतां पैस पैस नदर
नदरे म्हज्या मेळना अुतर

फाटल्यो यादी बसतां वेचूंक
वेचतां वेचतां लागतां चाखूंक
म्हणती म्हाका जातलें पिशें
विसरुं कशें विसरुं कशें.

अुरिल्ली वाट

मायाचे दीस
वाट निर्मनीस
वोत रखरखीत
वारो खतखतीत
आंग भाजता
ताळू तापता
सावळेचें नांव ना

परतुकूय मेळना
फाटीं पळेता घुंवून
सांगाती येता काय म्हणून
दिष्टी पडना कांय
दोळयां दुकां साय
तरीय अुरिल्ली वाट
चलत रावकूच जाय
चलत रावकूच जाय

अटंगे रान
भल्लां काळखान
रातकिडे किरकिरतात
वाग शिव गुरगुरतात
फातरां वाट
चारूय वटेन घाट
पांय थरथरतात
गात्रां शिरशिरतात
फाटल्यान पळेतां वळून
सांगाती येता काय म्हणून
दिष्टी पडना कांय
दोळयां दुकां साय
तरीय अुरिल्ली वाट
चलत रावकूच जाय
चलत रावकूच जाय

दिसता म्हाका

म्हजें “ हांवपण ”
विसर नाशिल्लीं हांव
आज अचकीत
येवन थांबल्यां
तुज्या यादींच्या देगेर

वादळांतल्या पानावरी
तळफेतां तापिल्या रेवेंर
दिसता म्हाका
भरतेचें ल्हार कशें
येवचें तुका मेळूंक
आनी
आनी दिवचो काळाक
जिणेचो खेळ खेळूंक.

सांग गो केन्ना साखरपुडो

ओंठा ओंठांत रंगला विडो
हांसता केसांत जायां पुडो
पडला पोल्यांर लजे सडो
सांग गो केन्ना साखर पुडो ॥ १ ॥

कारणाविणें हांसती ओंठ
पालशी नदर चाबता बोट
सुर नुलयत देंवता गळयांत
रस्मी भाव फुल्ल्या दोळयांत ॥ २ ॥

चालींत आयल्या हतयागती
चान्न्या शिवर पुनवे राती
नदरे गोफीण मोखता गुंडो
सांग गो केन्ना साखर पुडो ॥ ३ ॥

दाखय लिपय करता गुपीत
बोटां कडेन चाळो करीत
मुदयेंतलो सांगता खडो
काल जालो साखर पुडो ॥ ४ ॥

विठ्ठलदास प्रभु

तुकारामाले अभंग हावेस

१

तुज्या मनांत फुलता
तुज्या ओंठार खेळटा
तीच तुजी भक्तिभास
देवाक तुज्या कळटा
देखून आज तुकाराम
तुजी भास अलयाता
तुजे आवयभाशेंतल्यान
विठाईक होरायता

२

काकुळट येत आनीक कोणाक ।
निमाण्या वेळार कोण गत ॥ १ ॥
तूच म्हजी सखी यो गे पांडुरंगे ।
ताकतिकेन यो गे चोयतां वाट ॥ २ ॥
तनमनावाचे तुजीच गे आस्त ।
माणुकलीं सोबीत पावलां तुजीं ॥ ३ ॥
तुका म्हणटा म्हजी भागय ही आस ।
भरय गे घांस ब्रम्हरसान ॥

३

कोणाकडेन मागचें कितें
मागतां जें तें म्हाका रितें ॥ १ ॥
मागलें जरी इंद्रपद ।
आसा व्हय गा तें शाश्वत ॥ २ ॥

मागलें जरी ध्रुवपद ।
 सुटचो ना गा हांगचो छंद ॥ ३ ॥
 मागलीं जरी सर्गसुखां
 पुण्य सोंपतेर परतो यो गा ॥ ४ ॥
 वैकुण्ठच घेतलें आज ।
 ताजोय फुडें येता वाज ॥ ५ ॥
 मागलें अमर जीवन ।
 जीव खंय गा आसा मर्ण ॥ ६ ॥
 तुका म्हणटा अक माग ।
 अकपणान ना भंग ॥ ७ ॥

४

आगा पांडुरंगा आयक म्हजो उलो
 तुजो आलाशिरो दी गा देवा ॥
 करुणेची उतरां दीनाचीं ह्या आयक
 दाखय ताकतीक म्हज्या देवा ॥
 फाटीफुडें सगलें रितें जग दिसता
 तुजीच रे राखतां वाट हांव ॥
 तुकाराम म्हणटा कर कृपादान
 पावलांचें दर्शन दीगा देवा ॥

५

म्हजे दंडवत पावलांर ताच्या ।
 मनीं मती जांच्या पांडुरंग ॥ १ ॥
 थंयच गा जीवाक विसंव ।
 थंयच गा भाव भक्ती देवा ॥ २ ॥
 जांच्या पावलांक देवा भेट सदां ।
 पांयधुल्ल माथ्या लायतां तांचो ॥ ३ ॥
 इंद्राचेंय भाग्य हाजेफुडें ल्हान ।
 हाजेर उडयन उंवाळून ॥ ४ ॥
 वैष्णवांच्या घरा देवांचो गा वास ।
 म्हजो हो विश्वास दृढभाव ॥ ५ ॥
 तुका म्हणटा म्हजे इश्ट हरीदास ।
 तांचे भायर आस ना गा हेर ॥ ६ ॥

६

खिणा खिणा होच कर तूं विचार ।
 जावचो कसो पार भवमिधु ॥
 नाशीवंत कूड जाणात सकळ ।
 जीण खाता काळ सावधान ॥
 संताचो वांगड आवडीन धरा ।
 ताकतीक करा परमार्थी ॥
 तुकाराम म्हणटा जगाचो वेव्हार ।
 दोळ्यांत धुंवर जांव नये ॥

स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कविता

अखंड जे गायती विठ्ठलाचें गीत
 दवरलें हें चित्त तांचे पायार ॥
 ज्यांका सदां प्रिय विठ्ठलाचें नाम ।
 ते म्हजे परम इश्ट मात्र ॥
 ज्यांचे दोळां नित्य विठ्ठलाची मूर्त ।
 तांचे पायां-तीर्थ मांथां म्हणे ॥
 विठ्ठल चरणीं ज्यांका भक्तिभा ।
 तांचे पायार जीव दवल्लो गा ॥
 हरिदास जे जे तांच्या पायांपोंदा ।
 तुकाराम जाता धुल्ला-कण ॥

हरीनामा-वाल पसल्ली विस्तारें
 फुलांफळां-भोंर जड जाली ॥
 मन म्हजें हांगा जाता पक्षोराय ।
 सोदता धादोसकाय भक्तीरसें ॥
 चाखली हांवें गोडी मुळाव्या बिजाची ।
 लागली रुच ताची छंद तोच ॥
 तुका म्हण्टा वता खिणाखिणा काळ ।
 गोडसाण रसाळ चुकता तुका ॥

वठ्ठल सोयरो सज्जनां विसव ।
 भेटीक वतां हांव ताचे गावां ॥
 म्हजें दुःख शीण ताचेर काडप ।
 तोच म्हजो बाप जाण्टा सर्व ॥
 म्हजे मायबाप भयण भाव ।
 उपकार हांव मागतां तांचे ॥
 संत भक्त थंय सिद्ध आनी मूनी ।
 म्हजी सांगणी मागणी तांचेकडेन
 तुक्याल्या कुळाक सुखाक उणें ना ।
 यो वच पडना करची हांगा ॥

फुडें गेले तांचे वाटेन चलात ।
 होलम गा घेत वचूं आमी ॥
 माथां चरणा धुळ घांस उश्टावळ ।
 पूर्वकर्मा-माळ पेटवचेगा ॥
 बरें मालवज बादूं किरवंटीक ।
 आमकां अनाथांक विठ्ठलच ॥
 सगले लाभ दितां एक हें चिंतन
 नामसंकीर्तन गोविंदालें ॥
 जल्मामर्णाच्यो ह्यो सुटल्या मगा खेपो ।
 जातलो तुका मोपो सिद्धपथ ॥
 तुका म्हणे गुंडो जीणेरे मारा ।
 निजाचे कुळारा चला या गा ॥

अभंग

नामदेवान म्हाका सपनांतलो जागयलो
 पांडुरंग आयलो खाश्या घरा ॥ १ ॥
 सांगलें तुकारामा कर तूं कविता
 नाका तें निमीत्त सांगूं नये ॥ २ ॥
 विठ्ठलच कवी विठ्ठलच स्फूर्त
 केवळ निमीत्त जावचें तुवें ॥ ३ ॥
 अभंगा आशय विठ्ठल बरयता
 तुकाराम दिता शब्द मात्र ॥ ४ ॥

सोंपली वात

सैमाचे दिवलेंतली
 पर्जळटी सोंपली वात
 आयज सगल्या संवसारार
 अकस्मात काळखी रात.
 उजवाडाच्या सुर्यादेवान
 आयज सोडलीं किर्णां काळीं
 मनशांतलें माणिक सोदूंक
 भोंवता दूख जळींमळीं
 वाऱ्या वांगडा धोलपी माड
 आयज उबे मोने खांबे
 पान लेगीत हालयनात
 पणस, पिंपळ आनी आंबें
 रुखा रुखार दुखा-सया
 हुंडके पाना कणकणी
 अकस्मात तुटलो आयज
 धर्तरेचो म्हूर्तमणी.
 शांतताये बावलें साळीक
 गुलाबाचे सुकले कळे
 रडून, रडून तारवटून
 मळबाचे सुजले दोळे
 भडभडून आयलें आयज
 शांत हिंद सागरा
 कळवळून घेतलें वेंगेंत
 मांडवीच्या मोगाळ ल्हारां
 आयज शब्द-ब्रह्मांतलें
 जालां एक उतर उणें
 जवाहरा, तुजे विणें
 रितें, रितें आमचें जिणें

— अजो —

वर्सासंकीं धुमसातालो
आयज पळे पेटलो अजो ।
ह्या अज्यान जायत गोबर
घडये तुजो, घडये म्हजो ॥

आयले-पेले मदले म्हाले ।
चड अणे हुलपतले ॥
ह्या अज्यान जळतले गा ॥
सुक्या वांगडा मात्शे ओले ॥

लायला कोणे ? कोण जाणा ।
म्हजें कित्याक बेश्टे नांव ?
धुवरांतुच आसलो अजो
निमित्ताक कारण हांव ।

वायट-बऱ्या घर्षणाचो
आतां पेटलो हो अजो ।
धगान हाज्या पळतां पळतां
लावपी कोण तो कळतलो ॥

दळदिऱ्यांच्या आतकड्यांचो
भुभक्षीत हो अजो
सदांकाल चेपलेल्यांक
पिळटल्यांक गीळतलो

तुज्या म्हज्या झुजा-अजो
वाऱ्यावांगडा झुजतलो ।
गोबराचें जावन सारें ।
नवो रोंपो रुजतलो ॥

— पदयात्रा —

हांचीं फेश्तां, तांच्यो जात्रा ।
तुका सदां पदयात्रा ॥
हांचीं शेता, तांचीं भातां ।
हिरी हिरी तुजीं जोतां ॥
हांचे आमदार, तांचे नामदार ।
तुवें कित्या सोडलां घरदार ?
हांची भासु कामोयशाची
ज्ञानेशाची तांची वाणी
कोणाक जाय गा तुजी कोंकणी !
तांचे सोळा हांचे बारा ।
पदयात्राच तुका पोरा ॥
तांचें आयलें, हांचें गेलें
घडये तुजें जायत फालें ॥
हांचे गळले, तांकां मेळले ॥
आतां तरी तुका कळलें ?
हांची फेश्तां, तांच्यो जात्रा ।
तुका पोरा पदयात्रा ॥

— गणराज्य —

कितलीं वर्सां जालीं आज ?
गणाचें आयलां राज !
कोण गणा ?
कोण जाणा !
भुर्गेपणांत आयकलेंलो
आणकु-माणकु खेळटांनां ॥
आदू गोदू फिर्गी चारी.
पांचवो ओसलो अेक गणा ।
होच बी काय तो गणा ?
हो गणा तो दिसना !
ह्या गणाचें जैत सदां
हार हाका खबर ना !
बोडां मेजून वेंचला गणा

स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कविता

बोडां फोडी नासताना ।
 तरी गणाक बोट ना
 ॐ काराचें रूप खैं हें
 गणराजा गणपती ।
 घोवा नावान कुकमा आदार
 प्रजे बाबडे अबर्गती ॥
 अकाराची आसरमांडी ।
 भकान्याची पोटा गोंडी ।
 ब्रह्म जरी गिळलें हाणे
 मात पुण तोडशेना ॥
 हतयाची सोंड हाजी
 दावे वशीं आसली जरी
 खिणा भितर अजवे कुशी
 तटस्थशी भासली जरी
 मदल्या-मदीं लांबतांनां
 सुपायेदे कान हाजे ।
 केद्योय बाबो माल्ल्यो जरी ॥
 मात्शी हिंसा केल्याबगर ॥
 आमचो गणा बागडना ॥
 गणा नांवार झुजता झुजां
 आंध्र आनी तेळंगण
 विधर्भनी मराठणां-मदीं
 कसोच अजो वचना
 गोदेच्या अदकापासत
 दीस रात वांटपणा
 ॐ काराचें रूप खरें
 गणराजा गणपती !
 तीनूय मात्रा गावल्यो जरी
 अदीं मात सांपडना ...
 देखून घडये गणराज्यांत
 खिणा-खिणाक आवर्षणा ।
 जायतीं वर्सां जालीं आज
 गणाचें लायल्यार राज
 कोण गणा ?
 कोण जाणा !

— पावस —

आयलो पावस S S
शिडी शिडी घरां भिजैत
कुपार कुपां वाजैत गाजैत
सैगाचें गायत जैत
पैलो वैलो आयलो पावस . . .

घरां न्हालीं
अंच मोटवीं
माड-माडयो न्हाल्यो धुल्यो
मवळीं न्हेसून रावल्यो दोगुल्ल्यो,
भुर्कुटल्यो धाकटुल्यो
तन्न्यो आंबुल्लो.
कागदाचे पनेळ करून
चल्लीं पळे भुर्गीं बाळां.

अुबाळांत वसवशीत !
आयज धादोस . . पाळामुळां ! !
शेतकामती आवतां घेवन
धांवलो शेतांत बेगीन बेगीन
धर्तरेचें मळबालागीं
आयज मुगा लगलां लगीन !
वाऱ्याभटान म्हणले मंत्र
अंत्राळाचो अंतरपाट
दक्षणेक माडमाम
चुट्टांचे करून हात ! !
व्होंकलेच्यो होंटी भरीत
मुर्गुट्टा तांबडीं ल्हारां
फोफळांच्या अक्षतांनी
भल्लीं आज कुळागरां ! ! वृ ! !

नागेश करमली

जोरगत

चांटेपावलाक
जागलें मन ;
अुतरा जापेक
दिले कान.
देखून सायबा
जोरगतीचें सुटलें भान ...
अुदक वारें चकचयाळ
रानां वनां
झोंपय मारीत
सैम न्हाता
चंद्र न्हाण !

जीणेचे देगेर

जीणेचे देगेर
सपनाचीं
मोखतां भिरीं
केन्ना आलतडी
केन्ना पलतडी.
मदें
व्हावते धारेक
मात
वगीच बेठयो ...
काडावोडी !

खतां

मळबा दोळ्यांर
मार मोखून
कांय खतां
जोखून जोखून,
तुज्या म्हज्या
दोळ्यांतुलीं
बुरशीं आनी
बाशेलेलीं !

मेकळ्या मागीर
ह्याच दोळ्यां
ओखे ओखेत चोय थारून
खतां रंग
आगळे अणें !
कोण चित्तारी
रंग खंयचे
दिले कोणें ?
तुजे खीण
म्हजे खीण
ह्या रंगांवीण
अपाट दुणें !

मळबा दोळ्यांर
मार मोखून
कांय खतां
तुजे म्हजे
जिणेंतुलीं !
... तिरायत जावन
चोख गीतां
काळजाच्या दोण्यांतुलीं !

मात्सो राव . . हांव खतखततां

मात्सो राव . . . मात्सो राव
ह्या वेळार म्हाका असोवं नाका
हांव खतखततां
मात्सो राव . . . मात्सो राव . . .
पेट्टा जोगूल !
म्हज्या कांट्या कुसाक फुट्टात पाळां
आंगापांगाक सुट्टात शिरो
जाळांच्यो, हुमेच्यो, जळपी रगताच्यो.
हांव खतखततां . . .

अुबाळ म्हजे वयलेवयर हुबोवं नाका
मात्सो राव मात्सो राव
ह्या वेळार म्हाका असोवं नाका
हांव खतखततां . . .
हे काठये कांडान निबरसाणेन केला हट
येवं कोणीय केदोप मोठो संवगी खट
गांठी - गांठीन फुटून फागूर
दायज - गोत्र खेम घेवंक सगळ्यांसकट
मात्सो राव . . . मात्सो राव . . .
ह्या वेळार म्हाका असोवं नाका
हांव खतखततां

आरे ए, पेट्टा जोगूल
मळब वेरेवन वचूं भेरेवन
खन्या फट, फटी खरें चलू केदेंय.
चिन्यांवरी तासून मनां
काळजां धापीत अुडण कोणीय
मारुं केदेंय . . .

धगाविणें अुबे जळप
कोणा आतां सुटचें ना
माती वारो, गंद-गंध धगधगून,
अळ्यांचो आवरो सुटले विणें . . .
अुरचो ना !
मात्सो राव . . . मात्सो राव
हद्या वेळार म्हाका असोवं नाका
अुसोवं नाका . . हांव खतखततां

म्हजोच हारसो जाता . . .

पेण्यापेण्याचेर
सुरांचें मळब
सुखाच्यो नदरो ओतीत वेता . . .
खीणाखीणाचेर
जीणेचें तेळप
अम्रुताच्यो धारो शिंपीत बेता . . .
अशीं मुखां
अम्रुताच्या धारांचीं . . .
युगांची धुंगरां
कितलो काळ
धुंगुरत रावतात
मनांत आसताना
मनांत नासताना . . .
पेण्यापेण्याचेर
सगळेंच गुपीत
म्हजोच हारसो जाता . . . हारसो जाता

ते रंग गेले अडून

ते रंग गेले अडून
तरी संग कांय सुटलो ना
ते सूर गेले विरून
तरी जोर कांय देंवलो ना

मनकप्यांत —

ते खीण अजून थोडे बाकी . . .

दडके दडकेर

थाल्लों थंय,

अुबीं जालीं पाखीं !

पांवळयो निशेवन

थांबलीं जरी गीतां —

मोडां मारीत,

न्हिवलीं वोतां . . .

म्हजी सावळी कांय

संधीपारार अजूनमेरेन

बावली ना !

गांव म्हजो चोडणां

म्हजेवरी 'फिदाल्ग'

दुसरो ना

म्हजेइतलो गिरेस्त

कोण्णा ! कोण्णा !

गांव म्हजो चोण्णां.

जसो म्हजो भाव

तसो म्हजो गाव

भावावरी गांवांचो

मोग करतां हांव

म्हजेसारको खुशालभरीत

कोण्णा ! कोण्णा !

गांव म्हजो चोण्णां.

संवसारार हांव जरी

आसलों खंयीय

मन म्हजें व्हड्यावरी

हांगासल्ल्या

भोंवन भोंवन चोडणांच.'

म्हजेइतलो मोगी

कोण्णा कोण्णा

गांव म्हजो चोण्णां.

सायल्यांचीं भाटां हांगा

खाजनांचीं शेतां

काजूचे दोंगर आनी

भांगरांचीं वोतां

पिकती आंबे पणस

नाल्ल आनी कणस

वागयो आनी कुल्यो

चुन्नां आनी काण्णां

म्हजे वरी धादोशी

कोण्णा कोण्णा

गांव म्हजो चोण्णां.

कुस्कुट कवनां

१

आतां आजो जाला म्हातारो
आयज जाण्टी जाली आजी
सुये नेडयान घालुंक दोरो
नदर उरुंक ना तांची.

२

खुळो हांव खुळो
तीन झेला फातरांचेर
रांदन मांडूंक गेलों

३

जोडील्ली सगली जोड
अशीच सोंपली
मिलेरांत रुपयापसून
घालुंक ना.

४

ताणीं दाखयलो मार्ग
आतां वच्चें कशें ?
आयडिया !
आपणाल्या रस्त्यांकूच
तांचें नाव दिंवचें .

५

“आपुण आपणाक
देव समस्तांक ,,
मनीस म्हण्टा.
देव म्हण्टा:
आपुण आपणाक
मनीस समस्ताक.
दोगांयचें खरें
हांव समजतां.

६

आपुण मेलेबगर
सर्ग दिसना
मरून पळेलें
नरक दिसलो.

७

फांफुड तुर्जीं उतरां खोंचीक
घायार म्हज्या मीठ कशें
दुःख म्हजें जांव दी रुचिक.

८

हें म्हजें तें म्हजें
मावोडेसून आयलां वजें
'कन्या सासूरी जाय' जेन्ना
एदें व्हड उखलूंक पाटें
मेळत मानाय ? उरत फाटीं ?

९

शेत नांगरून नांगरून ताणें
काडलीं सात पिकां
शिदाव फारीक जायना देखून
पिकां घाण दवरल्यांत
आनी मागता भिकां.

१०

फातरांच्या देवांक
बरीं बरीं फुलां घालीं
खूब जालीं
दगडांच्या देवांक
फुलांची कितें चव ?
ताणी ताचें निर्माल्य केलें.
आतां जिव्या फुलांकूच
हांवे म्हजे देव ओंपल्यात.

११

सण आयले म्हण्टकीर
'भाव' वाडटात
बरोबर,
देव भावाचा भुकेला ; .

१२

बापायन काडील्लें रीण
हांवें फारीक केलें
हांवें काडील्लें रीण
म्हज्या भुरग्यांक दवरचोंना
म्हज्या आदीं तूं गेल्यार
दीन तुज्या भुरग्यां कडेन

गोंयची जात्रा

खाज्यांचे माण बारा
भज्यांच्यो कायली तेरा
च्यायेची लोंजां पंदरा
पानांची मेजां सतरा
ही जात्रा, ही जात्रा.

कितलेशेच लोक
घरचे आनी भायले
भुरगीं आनी जाण्टे
बायलो आनी दादले.
केळम्यावरी आज्यो—आजे
नेम्यावरी नांतरां
ही जात्रा, ही जात्रा.

तरातरां आवाज
हांसपाचे रडपाचे
लायात खायात, लायात खायात
अुडै आणो सोतीक
रुपयाचे पांच जातात
गडगडेय फिरती
लॉजा लॉजार फुनेलांनी
सुणीं जशीं भोंकती
हजार पदां कातरां
ही जात्रा जात्रा

कितले म्हणून वास
फुलांचे, फातयांचे, कळ्यांचे
तुपसाणीचे, तेलसाणीचे
पावडरांचे, घामसाणीचेय
मुस्तायकेचेर शिपडायल्यांत
तरातरा अत्तरां
तरण्यां गोल भुजांचेर
मोवाल्यांचे धक्के
खैं चपके, खैं धपके
पयल्यो वयल्यो वळखी
खैं उजवाड खैं काळखी
चित्रांचे, विचित्रांचे
नमुनेच तरातरा.
ही जात्रा, ही जात्रा

म्हूर्त

पावस आयलो
आनी सृश्ट जाली व्हंकल
पाचवो न्हेसली शालू
पोलको घालो पोपटी
पाचवोच भल्लो चूडो
आनी पाचवी माळळी फांती.

पावस आयलो
आनी सृश्ट जाली पाचवी
दोगांय सजलीं
दोगांय रमलीं
दोगांय सोबलीं.

.....

हांव आयलां
तूं पाचवें जायना कित्याक ?
सृश्ट खंयच अडली ना
तुकाच पापया म्हूर्त कित्याक ?

मळसूद

म्हज्या मनाची
मळसूद
शेणल्या.
घरांत सोदली
पोर्सांत पळयली
आंगण झाडलें
वट्ट सांसपिलें
खंयच मेळळी ना.

.....

कुळारा वतना
तुवें
कानातले वेडीक
लावंक ना मूं ?

स्वतंत्र गोंयांतली कोंकणी कविता

येवचें तुवें

येवचें तुवें काळखे राती
न्हेंसून शालू काजुल्यांचो
नखेत्रांचीं मोतयां शिंपीत
व्हालयत पोनेळ चंद्रिमाचो

येवचें तुवें लावंक पिशें
हांसत हांशें केळफुलाचें
यादस्तीचे वाली पानांर
म्होंवाळ दंवा ओलसाणेचें

येवचें तुवें लावन पांखां
पिटकोळेंचीं केसरी फितां
न्हंयचे देगेर शेता कडेर
साळोरेचीं गायत गीतां

येवचें तुवें घेवन ओंठांत
चार थेंबे अमृताचे
झोंपून घेतीत ओंठ म्हजे
जोडूंक नातें युगायुगांचें

हांवूच नेणां

म्हज्या मुखार पडंग म उ
माथ्यार खर अज्या वोतां
न्हंये अदक काळें खदोळ
म्हजे वाटेर भुतां खेतां

मनार म्हज्या काळीं खतां
अपेसांचे फोडार फोड
धांवन धांवन रावचें तारीर
सबावाचें गळ्यांत खोड

चोंयवशीन फांकलां मोड
भितर तुफान अरिश्टांचें
मना सडचार खेळटां झूज
म्हजेचकडेन आकांताचें

जिणें म्हजें विचित्रांचें
आळवा पानार थेंब्यावरी
कितले डाव मांडले तरी
म्हज्याच गुणान म्हजेर हारी

म्हजे वाटेर विखा झरी
कांट्यां रानां खुंट्यां मळां
खणत खोल चल्लां फुडें
फुडाराचीं सोदीत मुळां

कितल्यो घोली कितलीं बिळां
नस्तीं झुजां पेड्डीं रणां
तरी फुडें धिरान पावल
पडटा कशें हांवूच नेणां

वादळ

म्हज्या काळजाच्या व्हाळा उदकांत
जिणे व्हडी थरथरता
मन शेणलां अखंड काळखांत
किर्णा खातीर कळवळटा

चितनांच्या सरयांनीं
सपन म्हजें शिरकलां
कर्माच्या दोरयांनीं
सूख म्हजें घुस्पलां

अंतस्कर्णा किळच्यानी
कान म्हजे गेल्यात भरून
पातक लहासत्या धुंवरांनी
जिणे दीस वतात सरून

केपें, ११-५-६८

शेत

हावें शेत रोयलां
सपनांचें
तांतूंत बीं घातलां
चितनांचें
ताका सारें घातलां
कश्टांचें
ताकां शिंपणे केलां
धामाचें

ताका वंय केल्या
नदरेची
वंयेक दोरी बांदल्या
जिणेची
ताका कणस आयलां
काळजाचें
ताचें भात झडलां
मुखाचें
ताचें पोल उबलां
दुखाचें
तुका जेवण रांदलां
मोगाचें
तू ताट घेवन यो जेवंक
जुगाचें

काजुल्या . . . हांव घरा येतां

काजुल्या ओ काजुल्या
तुजो मात उजवाड रकय
घरा वचूंक म्हगेल्या
म्हाका भातशी वाट दाखय

संवसाराचीं कारस्थानां
अखंड काळखा पोंदा लिपंय
जिवितांतलीं कुस्केपणां
आनी दुखा वादळ सोंपय

कपलार वच म्हजे भयणीच्या
केंसार बस म्हजे आवयच्या
आनी मुखामळ पेटय तांचें

पण्टेर चड म्हज्या देवाचे
ते वातीं मदें दिव्याचे
थंय शिवरंदी किर्ण संतोसाचें

गिरेस्त जालां हांव

काळोख पडलो धांपून दोळे
जिणेक फुल्ले मोगरे कळे
युगाकूच दिवन नवें नांव
पळे गिरेस्त जालां हांव

कवन फुल्लें दर्या देगेक
फुलां परमळ रिते वेंगेक
सपनूय आयलां मासूंक धांव
आनी गिरेस्त जालों हांव

कल्पनाच्या कळवळ्याक
फुटलीं दवा पांखां
तेज नवें नव्या युगाक
भूंयेर फुल्लीं रुखां

काळजांतल्या निर्मळ दर्यांत
बांदली अेक नवी बाज
चितनांच्या उज्या सोन्यान
चोय बेबदोच जालों आज

रगत नवें खेळटा आज
काळजांतल्या घरांनी
शांत शांत वारो खेळटा आज
मनांतल्या शारांनी

रूच नवी आयली आतां
काळजा गीत तुजें नांव
म्हजी खोस तुकांय दितां
हय, गिरेस्तूच जालों हांव

१८ - १२ - ६९

आदीं आनी आतां

आदीं
तुवें उलो मारलो
हांव आयलों
हांवें उलो मारलो
तूं धांवलो
तुवें मागली
हांवें दिली
हांवें मागली
तुवें थिंपी घातली
तूं रडून काकुळटा आतां ?
हांव आतां उडून वतां

२१ - ८ - ७७

अळमीं

धर्तर फाडून उपजतल्या अळम्या भाशेन
म्हगेल्या काळजा मळार फुलय अळमी
नव्या जिविताक नवे झरे यो घेवन
सपनां म्हजीं कळयो जावन आसात उबीं

अळम्यावरी चिंतनां म्हजीं
जिवितार कंवळी धवी सत्री फुलय
केन्ना कशीं येतात काय तीं
अकस्मात फुललेलीं हीं कवनां पळय.

कवनां म्हजीं जावंक अळमीं
स्फुर्ते ! तूंच जाला अळमो म्हजो
कंवळ्या चिंतनांनी भरलेलो
जिणे रांदनीत तुजे यादी उजो

केपें. २० - ५ - ६८

जेजू तुजी दिश्ट घाल

हांगा तुजें नांव सांगून
चलता कितें आयज काल?
शिकवण तुजी व्हांवून
ताचेर तुजी दिश्ट घाल

तुज्या म्हान उतराक हांगा
करून सोडलां मेल्लें झाड
हांगा फटोवन-फटोवन मगा
शिकवण तुजी घातल्या पाड

असल्या धनग्यांक जेजू म्हज्या
चाबका मार दिवन काड
हाताक तांच्या धरून राया
मंदिरांतले ओडून काड

केपें, ७ - ७ - ७०

उमेद

गिरैत गिरैत फायचे बेत
आयचो झेत सोबैलो
काल गेलो काळखाकुडीं
आयलो दीस धुकल्लो .

शियाराती गिमाळ्याचें
गायलें गीत गळोभर
गीम येतां पळेत कुपां
लायले दोळे मळबभर

नदर म्हजी पैस देगेर
पायांपोंदा पळोप ना .
गावलें कितें , शेंणलें कितें
गणीत करुंक फावना .

सगलें म्हजें उल्लां फाल्यां
मेळचें कांयच मेळळें ना
उमेदीची अूब भितर
मन केन्ना उबगना.

निर्वाण

सर्गाचें सोपण देवन
आयलें तुज्या पायांपोंदा
तुवें निसण मागली ना.

सत्तेची तेंगशि लेगीत
तुका घेंवक बागवलौ
वाडोंक उंचाय आपणालीच.

आमी मानल्या शीमेवयर
तुवें मळब पातळलें
नदर आमची उबारुंक.

फट - भेद आडाम्यांनीं
बानलीं आमी आडमेळीं
तूं तातूंत घुस्पलो ना.

पोंशेभरून पावैलो
सरस्पती प्रसाद तुवें
व्रतस्थाची जीण घेवन.

तुजी मत, तुजी कीर्त
तुजो वाव्र, तुजें चरीत
मानलें आमी पुण्य-धन.

गावली तुज्या जिणेंत
माय-संस्कृतीची सोबीतकाय
परती पळोंक मेळची ना .

गिरेस्तकाये कुबेर गेलो
मनीसकाये मोगी
महायोगी अस्तलो .

आयज कोटी कुटुंबांचें
करता ऋणी अंतस्करण
तुज्या यादीक अभिवादन .

सल्ली चान्नी रात

वाऱ्यावरी उडून गेलीं ' भांगरावरी वरां
सल्ली चान्नी रात , आतां जागी जाली घरां

थाल्लो नाच नखेत्रांचो मळबा-मंडपांत
उडली तंद्री चंद्रिमाची पावलां परततात
उदेंतीचो दूत येता हळुहळू दारांत.

न्हिदसुऱ्या दिगंतराक घालो कोंब्यान साद
शेवणी लागलीं दोळे चोळीत , घालुंक चिंवचिंवाट
व्हडीं गेलीं सोडून तडीक तोडीत न्हंये ल्हारां.

मनशाळीं पानांफुलां दवादुखां गळैत
वळखलीं मोगाव्यथा वोगी दोगांयक पळैत
लाय नदर बरय दोळ्यांत निमाणची अक्षरां.

वच्चें आसा पैस आतां परतीं मेळचीं ना
काळजाकुपींत भल्लें म्होंव केन्ना सरचें ना .
काळान केलीं पयस तरी एक - मनान सुरान.

दिवचें सरचेंना केन्नां , सपन सोंपचेंना.
चलची वाट संवसाराची धेवन बंधना
वासान भल्लो खिणुय पुरो लाख फाल्यां-परांक

पांच कविता

१. म्हाका गिरे जाय
तारे जाय
सृश्ट जाय
अिश्ट जाय
दीश्ट जाय
कित्याक काय म्हणटा
म्हजें कडें अेक
मळव आसा . . . !

२. अपरुप रुप
धरता कूप
हांवूच कूप
विसरून रुप . . . !

३. सूर जुळना
सूर जुळना
आनी मेळना
म्हजें कुळार . . . !

४. तळ नितळ पाण्यां
तिचो पांय घसरलो
थळ उथळ मांडयां
तिचो रंग असळलो !

५. बरी सुंदर
बरी कोराथिल्ली
अस्तुरी पळयली कि
तिच्या आंगार
अेक दशीय अुरना . . . !

चित्रां - अुतरां

तो मोग अुचंबळ दर्या
आनी दर्यांत विरपी सूर्या

तीं भांगरा किरण चंवरां
धवीं अुदकार वेंचपी सांवरां

तसो खळखळ त्या ल्हारांचो
माडा - चुट्ट्यांनी मेजून घेंवचो

फुडें कापसाच्या पावलांनी
चलता अस्तमतेची राणी

घेत अुजवाडाची वळख
ये अळख नळखसो काळोख

आनी नकळत मळबा मळार
लिकलिक नक्षत्रांचे शार

पयस पांचवे दोंगुल्ले तल्यान
झरता मोगाळ कवना तान

अशीं वेंगेत घेत हीं चित्रां
घेता कवन रुपां म्हजी अुतरां

मोरपाखां

तुज्या दोळ्यांत मोरपाखां
म्हज्या दोळ्यांत मोरपाखां
तुजीं म्हजीं
मोरपाखां सोदतना
फुट्टा पाखां
तुका म्हाका
म्हज्या पाखांत
तुजी पाखां
घुसळटा घुसळटा
चोंचेंत चोंच
कळसता कळसता
“ आळो पिळो
साय मेळो ”
तुज्या दोळ्यांत
म्हजो दोळो
मोर पाखांर
भांगर निळो
अेकूच दोळो
दोळ्यांत कितें ?

जल्म

चान्ने झाडा पोंदा
सांवळी सोदता :
आडसाक
थंय अेक
कविता व्हिता . . .

ओल्या ओल्यानी

ओल्या ओल्यानी हीं झाडां
कितें हालतात धोलतात !
आडवळणार वाऱ्याक कशीं
पिशा वाऱ्याक तोलतात !

पिशा वाऱ्याच्या सांगाता
पावस थेंब्यानी नाचता
वचत थंयसर धुंवरी
पिशी कोणाक सोदता . . . ?

पर्वण

चल्लां पर्वण घरा
लांब सांवळ्यांचीं पावलां
आतां जडावल्यांत
पयस पल्ल्याचे हे वाटेक
अशीं अतरां हीं मोनी ;
पर्वण
अेका मोडणार थांबलां.
जड पावलांची हांगा
मात्शी थारवण जाल्या
पाखां सोडून वाऱ्यार
अेक शेवर्णे हुबलां

सांवर

त्या अुक्त्या बांधार
भर दनपारां
धल्ली घट्ट वाऱ्यान
सांवरीक.

किरमिली
लज भीड धरीनास्तना !
तो गेलो
ती आंग झडपीत रावली !

काळी काळखाची माती

काळी काळखाची माती
हांवे कोंबायल्यो राती
रीग म्हजे कुशींत
प्राणांच्यो लावन वाती

दोळ्यांचीं भिरीं म्हजीं
पैस गेलीं परगांवां
वाट काडीत आयलीं घरा
म्हजीं आंधळीं तारवां . . .

काळखाच्या मातयेंत
हांवे सपनां रोयलीं
काळजापेंलीं नागडीं
रानां चांदन्यांत पालेलीं

बावली

दोळयां आड बावली
मेण कशी कडली
पावलांची कुरु म्हजी
थाव काडूंक बुडली . . .

आंगणांत कोण अुबो
मळबाची झेलयत घुडी
दिस्टावी नदर ताजी
अद्रुस्टाचो माग काडी . . .

अुस्टायल्ल्या ओठांत
कोणा पाझरलीं थानां
चंद्र माथ्यार येतांच
मनांत सपनेलीं रानां . . .

दोळयां आड बावली
दुखां गळयत कडली
पेटिल्ल्या शिरंत्रांनी
पावस जावन झडली.

काळे काळे थिपके

काळे काळे थिपके कावळ्यांचे
शिवरिल्ले गांव भिन्यां पावलांचे
नदर मोखून घेतलो थाव
आलतडयां पलतडयां मांडलो डाव

मनाच्या पाण्यांत कालयले रंग
पालेल्ल्या हाडांक फुटले अभंग
अद्रुस्टाक खान्या दुखांचे दोळे
तुडूंब घायांक चांदन्याचें तळें

खोल खोल काळखाक

खोल खोल काळखाक
दिठयेची बांय .
फुटलें दूद ओठांत
पानेली गे गाय्

खोल खोल काळखाक
अुदेतेची काया
कर्पल्ल्या संचिताक
अद्रुस्टाची माया

खोल खोल काळखाक
अथांगाचे गांव
थेंबे थेंबे पाणयार
मळबाचें नांव

झोपाळ्याक बांदलें

झोपाळ्याक बांदलें हांवे म्हजें मन
जिणे पलतडच्या गावांत घमघमलें कवन .

सावळयांच्या पावलांचो धल्लो ताल हांवें
सरतल्या रातीक सपनांचें दावें .

झोपाळ्याच्या झेला-पैल सुटलो म्हजो तोल
खान्या दुखांच्या खरीचो अर्थ कितलो खोल

नियाळ

अडेच्या
भाडयाच्या
उष्टया पोसवणेच्या
पत्रावळीर
जगतल्या
बावल्यांनीं
माकडावपांतूच
जीण सगळी घालयली,
वोगडायली,
परकी कैर कोचऱ्यांत
बुरसायली.

सायबाक तेल काडून
मान बागोवन
तेज मरयाद
अष्टावन ;
नाल्यार
मान बूद्द
घाणाक दवरून ,
माकडावपांतूच
भूशण मानपांत
आयूष्य झरयलें !
जाल्यो संवस्कृतींक अर्ध्यो जाती.
तशेंच तेज अर्धकुटी !

पांय हांगा, नदर थंय
काळीज हांगा, मन थंय
आसात न्हिदून चल्ले खंय ?
अशेच गोटेल्लेंच रावतले ?
वाट दिश्या ना,
जिणेंत बळ ना !
आडायल्लें उदक
कोंड जाता.

गिन्यानाचो फोडलो शींसो,
सतरा कुणग्यांत
वांटून सोडलें धना सारें
उदकाळें पातळावन !
तरुय सगळ्या कुणग्यांत
परमळीं
ओडलायणी रसरशीत
झाडां फुलां;
पणून तगलीनांत !
वेळा काळान,
बावलीं, सुकलीं,
सामकीं कर्पलीं,
नेर म्हणून बुड्डीलीं,
उमटून, उज्याक घालीं !
तरुय जंय थंय
ना जाल्ल्या फुलांच्यो
पोक्यो गजाली चालूच आसात.

दाऱ्यार सोडलीं पाळां मुळां
भीख मागत;
खिण्याळीं, प्रासांगीक
गर्भघातान शिरापलेलीं,
घुसमटिल्लीं, अंदल्लीं,
फळां रुपणें रुपां,
जांबोयो काडून
तोल सांडिल्लीं,
अध्याच काळजाचीं,
गळयाक फास घेवून
मर्णा वास मारतलीं !

चाबका खाला नाचून नाचून
आजून पसून जायना पुरो ?
दोळे आतां उक्ते जाल्या.
तरुय कुड्डे कित्याक ?
खरे तीख विजे दोळे
केन्ना फुटले गा ?
काळख्या कुडींत
सांसपत, आडखळत, पडत-धडत;
सदांच बंध्याचें खाण गा !
परक्यांचें चेपण !
अेक जीब कापप,
दुसरी आपणावप, होच खेळ !
आपली खरी जीब धरची बांदून ?
आनी भाड्याचे जीबेन
सुटचें सदांच भडभडूंक ?

पोल पोक्या जेतान
कित्याक गा हो बेश्टो धुंवर !
फक्त बडायो मारून
आपुण आपणाकुच दाखवपाचो;
आंगां मोडून,
जीबो वळून दाळून,
नेणार लोकांक
फटींगपणांत दवरपाचो;
आनी वेळ आयल्यार,
तांकांय बी
त्याच माकडावपणांत शीकोवन दिवपाचो
चितपी, नियाळपी
परकी संवसाराच्या तोंडातल्यान
हांसूक घेवून,
पिशांत काडून घेवपाचो !

धुंवरेल्ल्या पालवतल्या
अिंगळ्यां वेल्यान
केन्ना भगभगीत पेट्टल्यो गा
उज्या जीबो !
लखलखीत उजवाडाचे
जावन आगटें
केन्ना संवसाराक दाखयतलें
आमचें उजवळ वर्तें तेज !
परकी जुलूमशाये
जड वज्या धांवें
उमो घेवून घेतिल्लें
गोमटे ताळ्याक बांदिल्लें
दांत्या पेड,

आत्महिणपणान
जीबो - आंवुळटली
सुंबा - गांठ,
केन्ना भायर सोडून मारुन,
मेखळ्या ताळयान, मनान,
निर्मळ्या जिवस स्वास
तोला भारान सुटलो !
खरें जिवाळ उतर फुटलें !
काळजांतल्या तांबड्या कोसांतल्यान,
फुलून सुजून हुंडके काडीत,
धर्मा - नावान - उबारिल्ल्यो
दुर्गा - आडे - वंयो
मोडून उडोवन,
खाश्या सभावीक
नीज भाशेंतल्यान
उमटली, व्हांवतली
घसघशीत गिन्यानाची
तोलादीक अकचाराची झर !
केन्ना हो दैवी, पवित्र वेळ उदेतलो !
केन्ना सायबा उदेतलो !

२०-७-१९६८

उलयतले मोने :

शीतळ सुटलां वारें पानांत
रुप्या थीकार लजती झाडां
चात्रें भल्लां पुनवे नेटान
मोगा रातीक चडल्या कांत

काळीज घेता जैत मनार
मोवाळिल्लें आंग - पांग
सांगता सोदूंक तिश्टता
जश्यो वासना येतात फुलार

कणाकणांक पेटटा दीवे
भितर शिजत्या खतखत्याचे
उमळ आयिल्ल्या भावनांगेले
उलयतले हारशे जीवे

तरुय उपकारायतलें
साधन नाशिल्लयान, मोने !

मोगा - अत्रेक

आमी दोगांय जाणां वेगळायिल्लीं अितलीं आसून
भावनांचीं उतरां जालीं कागदांचेर गो बसून

कागदांतलीं उतरां तुजीं जावन जिव्यां वरी
खतखतीत उज्या - जिवेन लागलीं उलोवंक, तरी

काळजा म्हज्या धडधडे अजमावत तुका अशे ?
तुज्या मोगा पुरे उमाळे रीगत म्हज्यांत अशे ?

नाल्यार, योगो उडून, पारविणीचीं पाखां लावून
मळबाच्या मेखळ्या निळ्यार मेळ्या आमी वेंगून !

दुडवां दांतें

दुडवां - पोटल्या उद्योगपतींनी
वावरा खातीर मांडलां दांतें
गरीब दुबळ्यां वावराड्यांच्या
हाडां पूड माती दळूंक;

तांच्या पोटा खुस्तार
काडलो भांगरा पिठो.
तांच्या हुमे लोटार
दाळळ्यो पैशां राशी,
तांच्या मजुरीच्या
हलक्या रुपया नोटार
गिरेस्त भल्ले कडे,
तांच्या चीम्टी रगतार
पोसले मातले शेट.

पुण
वावराड्यांच्या गळ्याक
सदांच दात्या - पेंड
ज्वारिची भाकरी
उष्टयावेलो नीस .

तांचें बाबड्यां सर्वकाळ
अत्रील्लें चेपटें पोट,
पिंजकें म्हेळें घामावस्त्र,
बिराड चुडटां खोंगटुलांत ,
तांची भुरगीं अर्ध्या पोटार.
हेच दुर्बळ प्रजे कष्टान
जाले सावकार दान - दिवपी.
नाववस्ते, समाज - मोटे,
जनते माथें मस्तुपांत
जिखले खंय ते कीर्ती मुकुट;
तेच जनते गेल्या नांवान.

जी वळवळटा, कळवळटा
तांच्या क्रूर चाबकां खिळ्यां
घुस्मट्टा चेपणा पोंदा,
जीचेर अन्याय, अन्नीत खोंट
पडटा धुमके लाटीमार
लोक राज्या राजवटकेंत !

तरूय,
जरी
दुर्बळ जियेता दळदीरांत
गिरेस्त जियेता गुपीत भंयांत !

भांग

आयज म्हजें पाणी भांग
आंग पांग हें
भुकेन वसवसता
माये - मोगाच्या !
तरी बुजवण मेळटा म्हाका
उगडासून ते भाग्यवंत दीस
जेन्ना
जोरगतीच्या नेटा भारार
उफेल्लों हांव रे भावनांपार
धादोसभरीत अमृत धार !
त्याच गोड उगडासान
आयचें दुःखा वजें
सोंसून व्हरूंक जाता सोंपें ;
कित्याक हांव जाणां ;
भांग हें येतलें सोंपून
आनी बेगिन्व
जोरगत येवकार येतली
म्हज्या नशीबा वांट्या !

पुंडलीक नारायण नायक

म्हजो बांगर बैल

अेका बांगर बैलान
आतांच दावें तोडलां
गवण मोडून
भल्ल्या गोट्यांतल्यान . . .

बैल उबी दोंड हुपून गेलो
रुखां-झोपां माड्डीत गेलो
शिंंगार रगत माखयलें
कपलार तिबे सोबयले .

बैल शिरेर मदेल्लो
बैलान धेंकर गाजयलो
बैलान पागोच बदल्लो .

बैलान जूं शेडायलें
नांगर-गुटे मोडयले
बैलान किरय किरयलें
घट थंय जिरयलें .

कासरे कानयेक बदना
बैल चेचुंक जमना
बैल विकूंक फावना .
बैलाक म्हज्या किरोंवदी
जाय तसो मिरोंवदी

बैल फुडल्या पाडव्या येवचोना
पुजेखातीर तिश्टचोना
जाय तसो जाय तेन्ना येतलो
शिंंगा दाखोवन पुजून घेतलो .
बैल म्हज्या बावन्न कुळांचो उध्दारी
बैल म्हज्या कुळचो वारस

आमी कोण . . .

आमी कोण . .

हाजी जाप तुमकां काळूच दितलो
अशें आमी म्हणचेनात ,
ती आमीच दितले ,

आमी ,आमी न्हय जाल्यार
काडोन वतले
आमचें नांव निशाण
आमच्याच हातांनी धुवन वडयतले .

बेदनांचो आख्खो दर्या
जाणी मोन्यानी पिवन वडयला ते आमी :
तांबडे मातयेकडचें इमान
जाणी आजून घाणांक दवसंना ,
ते आमी .

आमी कोण ?

खंयच्या वाडवडिलांच्या दायजाची
मिरास मिरोवपी तिब्याधनी न्हय
कोण दायजी-गोत्रीच्या पालवान
बोडकां वयर सारपी परधिगे न्हय .
कोणाच्या सोन्यारोंटान चटावपी
आमच्यो जिबो न्हय ,
कोणाचे पावले-चवलेक भुलपी
आमची पावली न्हय .

ही शिरंत्रा पेंचल्यार
भळभळटलो तो तांबडोभडंग रसरस ,
हया दोळ्यांच्यो मुंडोळयो फोडल्यार
तातूंत जळटलो तो
मळबाच्या ध्यासाचो वसवस

हया कानाच्या पड्डयार तोणी माल्लयार
धुमतली ती
साता समुद्रां पलतऱची गाज .
आमी थोडे उसरां पावले ;
पुण उसरां येवपी पावसांत लेगीत
आमता तुफानाचें बळगें .

आमी येंवचे आदीं
जाणी दुर्बळ कुडींतलो रगताचो निमाणो
थेब पासून खशेंनासताना घोटलो—
मर्णाच्या निमाण्या खिणामेरेन
जाणी तांका माथ्या वयलें वजें
सकल दवरुंक दिलें ना
त्या समेस्तांक—
गुन्यांव भोगोस !

खन्यांनीच सांगतां ,
थाव लागनाशिल्लया
हया अथांग काळजांत
सूडाची किटाळूय उसळना .

आमच्या जल्मावेळार
आवयच्या वेणांचें आंगलें
आमी आंगांत घातलां म्हणून जायत . . .
हमा संवसारांत येतनाच
खोपीच्या बुराकांतसून .
सूर्याचें बींब
आमच्या दोळयांक भिडलें
म्हणून जायत

आजयेची काणी

थंय आजी तेन्ना
मांडी मोडून काणी सांगताली,
रानांत भोंवल्यासारको
हात माथ्यांत भोंवतालो.

शेता - बांदार कोले कुयेताले
आजी सांगताली, पावस पडटलो
तेन्ना खऱ्यानीच दडकेर
नळे वाजताले, पाखें मरसरतालें.

तेन्ना राजकुंवरीक - काणयेंतले
भांगराचे कोंगरे केंस आसताले
तरी आसताना ती न्हाताली
व्हांवते न्हंयेर - तिजो गळिल्लो केंस
त्या ऽ ऽ राजकुंवराचे गरयेक लागपा खातीर
आनी अचूक फारावतालो.
तोको सदांच तिनसना
मिठाक वयतालो रडत
आजी सांगताली, तो मीठ हांडूंक गेल्यार
संवसार बुडटलो हया खिणांक : पुण
तो केन्ना पावना.
भिरांत दिसताली तेन्ना
संवसार - बुंटुची, गळोभर उदकाची.

थंय तेन्ना ती
आजयेची काणी
हांगा आतां हयो उवो
केंसा कणकणी.

कोले रडनात, कित्याक रडचें ताणी . . . ?

शेताबांद नासताना

केंस नाशिल्ल्यो राजकुंवारीय

न्हातात दिसा - उजवडीं लज सोडून

सांठयिल्ल्या कोंणांत

गरवली नासताना

तोको मिठाक वचना तरी

संवसार बुडटा, चलता बोलताना . . .

हांव गरवली

हांव गरवली आलतड्यां

धार्जण्या पलतड्यां

खडपा वयली बसकण

बळारध्यान गरवण

खवळ खवळ खिणांक

आयुश्य घेयन रिणाक

ना विकप : ना पावणी

कोणा खातीर गरवणी

हड्ड्यार लाख भोपशीं मिरयन

काळाचें रीण पावयन

पाडेल्यांनो

तुमी पाडून चलात

पाडेल्यानो तुमी पाडून चलात

माथ्यार दिसावडो मारुन चलात

फाटीं वळून पळोव नाकात

कोणें कोणांक नाडले

कोणें कोणांक बेणले

तुमी फकत नाल्ल कोंचळे

देठांतल्यान

पेंडी तोडल्यो मुळांतल्यान.

खंय कितें व्हांवलें

तुमकां कांयच नाका

तुमच्या नितळ मनांक

कांयच खुपूंक नाका.

नाल्लांचे राशीर

कोंसळचें नाल्लांनी

वट्ट रास मेजची

मुंजीच्या चुट्यांनी

बोंड्यान बोंडो तिजून घेवप

वांज मोडक मोखून दिवप

कोणें कोणाक दिवची चीट

वट्ट रक्कम बाकी अदिक देंठ

पिळग्यांचो हिशोब तुमकां नाका

फुडले खेपे कावथो पाडूंक

विसरुं नाकात.

पाडेल्यानो, तुमी पाडून चलात

माथ्यार दिसावडो मारुन चलात.

वनवासी

कोणें मारिल्ली गा खुंटी
कोणें जोडिल्ली गा मठी
कोणें हातासले गा आतां
चारी वाटां दळीद्र-वोतां
कोणें वसयल्ली गा थळां
तकल्यो शेंपडयो हाडून फळा
आतां मठयेचो गा धनी
धायदिकां असो रानी

५-७-१९७२)

दिलीप बोरकार

रातीची कविता

चान्ने राती
तुवें हांवे
नखेत्राच्या शब्दांनी
दुदाळ मळबार
मोगा-कवित रचलें

पुण
कोंणे तरी दुष्टान
सूर्याच्या डस्टरान
सकाळींच पुसलें.

रातीचें गुरवारपण

गुरवार रातीच्या
जेन्ना
पोटांत दुखता
फांत्यार
तेन्ना लजून पळेता
अेक अस्तंत झाड
तेज गुरवारीचें
जड जाल्ल्या रातीच्या
पोटांतल्यान
घसरता बाळसूर्य
तांबश्या क्षितिजाच्या हातांत
तेन्ना तें झाड
खोसयेन हांसता
हालोवन आपलीं
भांगर रुपेरी पानान-पान.

कोणाचे तरी

कोणाचे तरी मेंढये पावलार
मन म्हजे रंगलां
रेवेंतलया पावल खुणांत
चित्त खोल रोंबलां .

धुमधुमत्या पायजणांत
कान विसरल्यात भान
लहंवेन लहंव शिरशिरल्या
लजेच्या लजे स्पर्शान .

कोणाचे तरी नाजुक पावलांत
मन म्हजे घुस्पलां
घुसपून आडखळून लेगीत
नवी चाल शिकलां .

सुरंगावळेसर

सुरंगावळेसर कसो दीस पर्मळटा
उजवाडाच्या उजवातिचो स्वास कोमेता

काळजाभितर पेढा दिवो धायदिकांचो
रानांतल्या शिळोणेतल्यान सैम उलयता . . .

आंगार कोणे सपनाचें म्होंव शिवरलां
ओवळां-फुलां कशी म्हजे काळीज शिंपडटा

ताजे येता उत्थार उले ; ल्हार उसळटा
दोळ्यांचे जावन दिवे वाट उजळटा

सुरंगावळेसर . कसो दीस पर्मळटा
गो बाये दिस पर्मळटा

आस

भाद्रपदात शिरशिरलो पावस
भरलीं कणसां पिडेचो सुटलो वास
असो पर्मळलेलो पिवन वारो
म्हजी तृप्त जाली अमुरपिकी आस . . .

भरते अुदक

भरते अुदक
लजून गेलें
ओठांर हाशें
ल्हार जालें . . .

सुकतेर जीण
परतून ओली
दुखाळखिणां
सुखांत न्हालीं . . .

भरते अुदक
लजून गेलें
सुकतेर काळीज
परतून ओलें . . .

व्यथा

व्यथा तीनय पार
म्हज्या जीणें एदें
म्हजें एक दूख
आनी ताच्या तळा
चिमटीभर सूख
तितलेंच रे पुरो
म्हाका जीणय भर
हांशावरी सोशीन
व्यथा तीनय पार . . .

कोणच ना

माथ्यार म्हज्या
मणाचे वजें

पायांत चलपा
बळच ना . . .

हिकांत मनांत
काळोख काळोख
फुडें दोळ्यांक
वाटच ना . . .

कोणार सोंपव
दुखांचो भार
दिवक धीर
कोणच ना . . .

अुतर

धाय दिकां - पाकळ्यो अुघडटात
फुलून येता मळबाचें फूल
ल्हवू-ल्हवू - विर्घळून वतात
धुक्याचे खिण्याळे पूल . . .

तशेंच मोटवें जायत वता
आमच्या मदलें व्हड अंतर
तुज्या ओठांच्या मोन्या कवाडांत
सासणाच्या मोगा - अुतर . . .

चूड

माथ्यार मळबा वजें
मातय कणो मोडना
दुखांचें व्हांवलें वारें
मातय आत्मो रडना .

असो हांव धिरवंत
वज्राचीरे कूड
धाय-दिको पर्जळांवक
पेटटली जावन चूड . . .

घर

आज हावें
घर केलां . . .
दिकांच्यो वण्टीं
मळबाचें पाखें
वान्याचीं जनेलां
सुख दुखांचीं
पोरसूं - फुलां
आज हावे घर केलां . . .

भोंवडेकार

हांव मुसाफिर भोंवडेकार
भोंवुन , भोंवुन जालां पुरो
आयलां तुजेकडेन झाडा
दी एक रात आलाशिरो .

म्हजे भशेन तूंय बी सुकलां
पानां गळून सांपळो जाला
एकामेका दूख आयकून
फुलोवया सपनां तुरो

सूर्य मळब हुपून गेला
गुलाल फुलून विसंक लागला
चंद्रकोर ही चडटा वयर
काळखाचो ओडीत दोरो .

येतलें आतां मळब दाटून
तुजे वांगडा अळंग बसून
जण एकलो तारो पळयत
सोडटा उगडासाचो भरो .

उलय-उलयतां सुस्त न्हिदया
सपनांत आंग चंवरून हाडया
फाल्यां तुका मेळचोंना
वतलों सोडून तुजो हूंबरो .

सासणाच्या काळ - वडाक

वडा तुवें अनंत वर्सा
झेल्ले साबार पावसाळे
पुनवे राती पळयल्यो .
भोगले वसंत सुवाळे

तरी आयज नेटान अुबो
पांथ रोवन मातयेंत
तुजे जिणे आसा गितां
हालते खांदये खांदयेंत

भाग्या तुजी जीण वडा
तुजे जिणे लागना थाव
मनशांची ती कसली जीण ?
चार खिणांचें फकत नांव

तुवें जाण्टयांक पळयले
येतले पिळगेक पळयतलो
तुजी शीतळ सावळी दिवन
खाला आलाशिरो दितलो

तुज्या अेका पानार हांव
गीत बरोवन दवरतां
येतले पिळगेक आयकोवचें
अितलेंच तुजेकडेन मागतां .

पुणून तूं आयलोच ना

तू म्हज्या हातांत
अजवाडाची मशाल दितलो म्हूण
कितलो वेळ हांव
काळखांत मुखार हात करून
वाट तुजी पळयत रावलों .

म्हाका सगलें मळब पेटोवपाचे आसले
पुणून तूं आयलोच ना .
... मागीर अजवाडलें हें मात खरें

अशीच आसची वेळ सांजेची

अशीच आसची वेळ सांजेची
सूर्यान फुलां फुलयत वचचें
वाट तुजी गो पळयत हावें
भांगरा रेंवेर बसून रावचें

अशेंच मळबान रंग नाचयत
दर्याक मोग! कोडें घालचें
मळबा ओंठाक ल्हारां तेकोवंक
अशेंच दरया मन नाचचें

वाच्यान सूर्या - निरोप घेतना
अशीच तार वाजोवची
माडां - चुट्टां सळसळून
मांडया धून कानांर येवंची

अशीच जावंची नवलां आनी
काळजाक मोगा तान लागची
तुवें म्हजे गो वेंगेंत येवन
अुबे रंगीत ल्हारां फुलोवची .

जाणां अिश्टा

जाणां अिश्टा
म्हज्या हातातले हे सुपुल्ले बी
फाल्यां परां मळबायेदे झड जातले
आनी अनंतकाळाक ऊमाणें घालीत
रुतूरुतूंचे साज आंगार सोबयतलें

जाणां अिश्टा
तूंय हें बी तुज्या कानांक लायत
युगायुगांचे ताचे उले आयकून घे
आनी म्हज्या वांगडा
तूंयतुजे जिणेक
कल्पांताचे दर्शन घडय
यो अिश्टा यो.

सुरेश जयवंत बोरकार

१. चिरंतन सुखाच्यो नित्य खुणो
म्हजे वाटेर
लखलखीत अुदेवन - थीर अुब्यो

तांच्याच अुजवाडांत
रेखतां जीण
आनी
तेळटां मरण

२. विश्वांतलीं सगळीं भुरगीं
म्हज्या म्हऱ्यांत
म्हजींच
म्हाकाच व्यापून
म्हज्यांत रिगलीं.

आनी दुसऱ्याच खिणांत
लाख पाखरां
अशी अुडून
बेअंत विश्वांत
नाच जालीं.

३. ते दोळे
लाख दुकांचे दोन मळे.

ह्या संवसारांतल्या
अनंत व्यथांचे घाय
पेखोवपी -

ते अमृताचो झरे!

४ हांसात हांसात.
तुमी हांसत रावात
तुमच्या हांशान
आमी फुलोवं
आमची सुखां
आमकांच जीं जाल्यांत
आज अज्ञात.

हांसात
तुमी हांसतूच रावात.
मरणाच्या हजार फांसांनी
आंवळून गेल्ले आमी
तुमच्या हांशांतल्यान
सोडूं मुक्त निश्वास !

५ आयिल्लो
लहाराभाशने
म्हज्यांतूच हांव कवळून
चल्लों
लहाराभाशेन
कळनाशिल्या
अथांगतेंत
तांतुतूच विरून .

६. तूजेखातीर
ही पण्टी
अशी दवल्ली
पेटत - सदांची .

त्या आकांतळ्या कीट्ट काळखांत
जंय तेशीश्ट सुर्याच्या अुजवाडाकय
जाता परकी अुजवाड
थंय दिसचे म्हूण तुका
तुजेंच - मुखावेलें पावल .

देखून ही पण्टी
पेटयली आनी जगयली
तुजेखातीर !

७. कित्याक खूण
वचूं दवरून ?

असो हांव कोण
ज्याचे यादस्तींत
तुवें अुबोवचे
अर्थाभायरे
खीण दोन ?

काळखांतल्यान जल्मुपी
आनी परतोय त्याच भयांकृत काळखांत
रिगपी
ह्या अनंत कोटींतलोच
हांव अेक - नगण्य !

सांग आतां
म्हजी खूण
तुज्या काळजांत
कसली दवरूं ?
कित्याक दवरूं ?

८. संध व्हांवपी
ह्या झऱ्याच्या अदकांत
केन्नापसून.
हात घालून
हांव बसून.

कितलीं वर्सां
कितलीं तपां
आयलीं आनी
कितलीं गेलीं युगां

तरी -
संध व्हांवपी
ह्या झऱ्याच्या अदकांत
हांव हात
बचकाळायतं आसां.

९ चलात.

शीममेरेन आर्ना आदीअंत नाशिल्ले

अशे हे भोंवडेंत

वांटेकार जायात.

चलात तातूंत भरसून वचात नाच जायात

विचारूं नाकात

तुमचो अतिहास

तो तर

केन्नाच खलास

१०. रितें.

म्हजे भोंवतणी सगळेकडेन निखालूस रितें

रितें - सामकें रितें.

अशा ह्या रित्या अवकाशांत.

हांव सोदतां

म्हजें अस्तित्व

फाटलें

आनी फुडलें.

फातिमा डिसौझा

रेंवे गे रेंवे

रेंवे गे रेंवे
तुजेर दवरलेलीं पावलां म्हजीं
यादस्त्यो कशीं आसूं उबीं
ल्हारांनो नाका गो तीं पालोवंक
आसूंदी तशींच आसूंदी
वेळेर येतल्या भोंवडेकारांक
तीं दिसूंदी
कोणूय तर व्हड मनीस
ते वाटेन चलून गेला
अशें कळूंदी

रेंवे गे रेंवे
म्हजी तुजेकडेन
अेक माये भेट याद कशी
पावलांची सावळी म्हजी
तुजेकडेन आसूंदी

रात

लिपतलो सूर्या
हळुहळु वता
काळखी रात
किरकिरीत येता

काळखा ध्रमांत
सपनांच्यो राशी
शांत तकलेंत
संवसाराच्यो राटी

उदेले चान्ने
हांसत हांसत
जालें फांतोडें
लजत लजत

उर्बेचो सूर्या उदेवन
काळखी सपनां भस्म केलो
रंगीत किर्णां शिवर करून
संवसाराक जागो केलो.

अेकवट

अेक अेक काडी
बांदू येता घडी
अेक अेक फातर
करूं येता दोंगर
अेक अेक हात
जावं येता घात
अेक अेक चुट्टी
पेटोवं येता दीवटी
अेक अेक वनी
जावं येता राणी
अेक अेक उतर
उबारूं येता घर
अेक अेक करून
सगळें घेवं येता झोडून
अेक अेक सोडून
कांयच जायना घडूंक

मिठाची कणी

मिठाची कणी हांव
दर्या भेटेक गेलीं.
दर्यान हात लायनाफुडें
दर्या येदी जालीं.

फायच्या आमच्या संवसारांत

फायच्या आमच्या संवसारांत
धर्माच्यो बेड्यो आमकां
बांदून केन्ना धरच्योनात
जात - काती वेगळेचार
आमच्या मुखार अुरचे नात.
हो अुणाक, तो अुंवः
हो दादलो, ती बायल,
हो गरीब, तो गिरेस्त
अमंगळ हे भेदाभेद
आयच्या तुमच्या संवसाराचे
आमकां मातूय सोंसचे नात.
आमकां मातूय सोंसचे नात.
फायच्या आमच्या संवसारांत.
(मनोहरबाबांच्या अुतरांनीं सांगचें जाल्यार)
आमकां “ खूब खूब करचें आसा.
रगतान मळो शिंपचो आसा.
जिणे फातरीक काळीज घांसून
वीज जगाक दिवची आसा. ”
आसलें हांव अुरगें जरूय
मनीस फायच्या संवसाराचें.
दायज म्हजें व्हड जरूय
ध्यान करतां फुडाराचें.

फूल हांव पोरसांतलें

हांव फूल अेक, पोरसांतलें
मोगरे ताळयेर फुलिल्लें.
वाऱ्या वांगडा धोलतालें
ओता वांगडा हांसताले
परमळ पियेवन मातयेंतलो
शेवण्या वांगडा गायतालें
फूल हांव पोरसांतले.

अकस्मात

घडलें कितें, कळना म्हाका

ओता वांगडा खेळपी वाऱ्यान
आयज ल्हवूच म्हाका विचाल्लें.

‘पोरसांत तुज्या भोंवपाक, ह्या
कोणाक विचोरचें बी पडटलें.?’

अुडत नाचत गावपी शेवण्यान
भियेत भियेत निमगिले.

‘मेकळेपणान गावपाक हांगा
कोणाचें परम्लीशन बी घेवचें पडटले?’”

जालां कितें ?

कळना म्हाका

मेकळेपणान व्हावपी वारो

येना कित्याक पोरसा भितर ?

शेवणीं कित्याक गायनात गितां ?

वोताक कित्याक हांसूंक येना ?

फूल हांव पोरसांतलें
ओत, वारो, शेवण्यावांगडा
खळखळून हांसतालें,
परमळून गायतालें
पुण आयज घडलां कितें कळना म्हाका
हांव ताळये वयलें झडलें ?
बावलें सुकलें ?
काय,
जड कोणा बुटां पोंदा
फुलचें पयलींच चिडडलें ?

कोंकण देस

कोंकण म्हजो देस । जय जय कोंकण म्हजो देस ।
 निळ्या मळबाचें छत्र सोबीत
 सैम खेळतां जंय सुखांत
 वाव गायता मंद सुरांत तोच म्हजो रे देस । १।
 सह्यागिरिल्या मांडेर सदां
 शांततायेचें चित्त राकता
 वनश्री जंय सदां हांसता तोच म्हजो रे देस । २।
 दूदसागरा कलश मोहित
 पायां तळां आसां दर्या नाचत
 तपोवनाची भूंय जगांत तोच म्हजो रे देस । ३।
 जाओ - जुओ मोगरें वोंवळां
 सुंगीं आबोलें चापें कांदळां
 जंय सोबीत परमळा फुलां तोच म्हजो रे देस । ४।
 आंबेपणस काजू जांबळां
 म्होंवभरित कदलींफळां
 तृप्त जंय करता जिवाक तोच म्हजो रे देस । ५।
 माडां-माडयो धोलतात जंय
 रगतावरी हांसता भूंय
 कोणाक दिसना केन्नाच भय तोच म्हजो रे देस । ६।
 गायतात पक्ष्यो क्षवच्छंदान
 भोंवतात वनचर जंय खोसेन
 व्हावतात न्हयो सदां तालान तोच म्हजो रे देस । ७।
 हिंदुमोयर आनी किरिस्तांव
 जंय जाल्यात रगताचे भाव
 जांच्या जिबेर भारत हें नांव तोच म्हजो रे देस । ८।

सरस्वतिले कुळार देकून
 कलोपासक येतात तानेन
 अमृत जंय करता पावन तोच म्हजो रे देस ।९।
 देवाली म्होंवाळ कोंकणी भास
 सगळ्यांक आसा तिजोच ध्यास
 पुण्यायेची जंय मिरास तोच म्हजो रे देस ।१०।
 सत्यआहिंसा आनी प्रीत
 मनिसपणाची हांगा कीर्त
 जंय ना वेगळेपणाची रीत तोच म्हजो रे देस ।११।

(१-४-१९७५)

तूं अजाण

सोबीत फुलां मोगा फुलां तूंच म्हजे जाण !
 दिश्ट म्हजी तुजेर देकून तूंच म्हजो प्राण । १।
 मिलन सदां त्याच वेळार
 घडता कित्या सांते भितर
 सांग म्हाका कोणाखातीर तुका म्हजी आण । १।
 गोऱ्या रुपान तूं गो सोबीत
 तुका पळौन हांव पिडीत
 तुजे विना नागो जिवित तूंच म्हजी जीण । २।
 नदर तुजी दिता गीत
 पोल्यार आसा सदां प्रीत
 अनुपमेची तुका कीर्त हें गो तूं अजाण । ३।
 सौंदर्याचें तूं गो धन
 अप्सरांलें पेटलें मन
 जगाक सदां तुजें सपन यो गो तूं म्हन्यान । ४।

(१४-६-१९७५)

मोगफळां

कल्पनेच्या वळेरीक
हावें हळूच माल्ली
हृदय गांठ
आनी
म्हज्या मनसागरान देखलो
माये मोगा कांठ !

म्हज्या मना बागेंत
खिण याळी
स्वार्थ कळी
म्हज्या मना माटवार
सासणाच्यो
मिटी मारपी वेली !

रेवंट समाजान लेगीत
सुपीक मातये गुणां
आपणायल्लीं
आनी तातूंत लसलसून
मोगा बियो उदेल्लीं
सपनां देखल्यांत हांवें
मोग फळां चोखल्यांत हांवें !

एक जीण

जिती जिवीं सप्नां
उचांबळ चिंतनां म्हजीं
केन्नाय खडपांक आदळटात
केन्नाय रेंवेर उक्तीं न्हिदतात !

जीण म्हजी कोर्दाद
केन्नाय अक्राळ समुद्र जावन
रागान खतखतपी
केन्नाय शांत न्हंय जावन
मोगा व्हडें व्हलवपी !

माथ्यार म्हज्या किर्णाय खर
आनी काळजार चान्नेंय शितळ !

एक वाट

काळखा भुंयारा उक्ते तोडांत
मुजरत हावें घेतली गुलांटी
तेन्ना सावन काळखांतूच हांव धादोशी !

उगडासाच्या दिवलेंतली वात सोंपिल्ली
आनी जीण अजून धुंवरेताली
धुंवरेल्ल्या खिणांकूच हावें माल्ली वेंग

आनी जेन्ना
जीण काळखांत एकरूपी जाली
तेन्ना मेळळें नवें धाडस
आनी आपशींच पायांतल्यो साकळ्यो तुटून
फुडली वाट उगती जाली
उर्बेभरीत येवकार दीत !

कट्टये उतरां आयक मनशा !

उंच माडा तेंगशे वेल्यान
देखलो हावें गांव
देखल्यो पालासितल्यो दिवल्यो
देखले तेरेंसीर दांस नाचताना
देखले मनशाक खोपयेंत रडटना,
काळखांत रस्त्या कुशीक न्हिदतना.
पुणून जेन्ना मनशाक देखले हावें
घेवन कट्टी भोवताना
तेन्ना हावें धांपले दोळे.
मनशा

तुजे वांगडा वारें खायत
दारा - दारार भोंवचे परस
चुलींत जळपाक खुशाल हांव
वान्याचे झोंपय घेत
नदरेचो घेवन पालव
सगल्याक भोंवला फिरला हांव
आनी तुजेबरोबर फिरची इत्सा ना
भीक मागपा असलो नीच
उपेग म्हजो करूं नाका
जिळय म्हाका ल्हासय म्हाका
तापय तुजें फेर आनी
दसवडो तुजो जोड
पेटय तुजो इंगळो आनी
लोखणांत लोखण जोड
ल्हासय म्हाका , जळय चुलींत
तापय उदक तुज्या घरांत
तुवें जोडिल्ले जोडीन
शीतकडी तुजी रान

तिश्टत

तिश्टत म्हाका

तुज्या नांवांत

नांव गुथूक

चिडक्यो - वाटघो

केन्ना मेळत काय वाटूंक ?

तिश्टत म्हाका

शेनांयच्या सुरांत

मंगलाक्षता घेवंक

हुबन्यावेलो आठवो

केन्ना मेळत काय रकौंक ?

बाबू आमगेलो

बाबू आमगेलो

सोबीत कुकुलो

दिस्ता काऽय बलो !

न्हालो धुलो

पोपो घालो

नवो ताल्ल निलो !

गुबगुबीत गोलो पोलो

आवयबापायलो पैलो चलो

गोलो - पिट्ट, काट्टां दिश्ट

रडून करीत कालो !

आतां बाबू पाळण्यां न्हित्तलो

लेंबत्या किराक झोंपय मात्तलो

अड्णां मारीत खर्शेत - निशेंत

बाबु मागीर ताता कत्तलो !

आयज सौंदर्य पळयलें

आयज सौंदर्य पळयलें
मतींत जिरखल्लें
धुकें वामनेचें विरघयल्लें
आयज सौंदर्य पळयलें !.

सौंदर्याची तूं गे देवता
चाल तुजी जशी
हांयस तळयेंत पेंवता !

दोळे तुजे सात्वीक बरे
डौल तुजो पळोवन
मोरांनी बागोवंचे तुरे !

हरयाळी साडी जरतारी
पळोवन निशेंतली
मीर्गांतली धर्तरी !

ब्रह्मदेवाक म्हजें नमन
घडयलें म्हुण तुजे वरी
जितें - जीवें कवन !

नाजूक तुजें पळोवन गे रूप
अुबगल्ल्या लिखणेक
आयज आयलो नवो हुरूप !

गोंयची सासाय

१

आमची गोंयची सासाय व्हड
खरेंच गोंयची सासाय व्हड
गोंयचें नांव कानार पण्णा फुडें खातकुतल्यो जाता मनां
आमचे गोंय सामकें ल्हान
पुणून कीर्त ताजी म्हान ॥ धृ ॥

२

जळींमळीं गोयां माडांच्यो रे ओळी
व्हांवत्यो न्हंयो खारीज तळी
गातात गाणीं सान सवणीं
बेस बरीं गाणीं
गोंयां कला अुपाट व्हांवता घसघशीत घोग्या वाणी ॥ १ ॥

३

गोंयची मंगेशी, हीच आमची काशी
भोव भक्तिची, मागणी आमची
इत्सा आमगेली सासणाची
दी जन्म गोंयां
गोंयच्या देवळां - इगर्जांच्यो घांटी घणघणटा बारा मार्शी ॥ २ ॥

४

व्हड आमचें गोंयें, सोबीत आमचें गोयें
वयल्या पांवड्याचें, व्हड नामनेचें
अुंच तेंगशी कोंकणाची
हें आमचें गोंयें
गोंयचे सैम सामकें शंबर नंबरी लिकलिकितशें भांगर ॥ ३ ॥

रावतां

जशें तें साळक रावता देवाक, तूं रावताय;
जशी ती जमीन त्या पावसाक;
जसो तो गीम त्या चान्न्याक;
तूं उबो त्या अजापांच्या दरवंट्यार,
अेक वाटसुरो दुखाभरीत . . .

जशें तें मळब त्या नखेत्रांक, तूं रावताय;
जशी ती व्हंकल त्या न्हवऱ्याक
जसो तो बोंगो फुलाक
तूं दरवंट्यार उबो आशेन
आनी हांसताय मुरगटन . . .

जशें भुरगें जिवीत रावता मौजेक, तूं रावताय;
जशीं तीं शेतां ते पिकावळीक;
जशी ती रात ते उजवाडीत सकाळीक
तूं उबो त्या काळखा रस्त्यार
नियाळीत फाटलें जिवीत . . .

जशें तें काळीज त्या सुखाक रावताय;
जशी ती न्हीद त्या सपनाक;
जसो तो अरिष्ट दर्या त्या वांवटाक .
तरूय तूं उबो त्या नशिबाच्या दरवंट्यार . . .
सपन ! . . . आनी हांव सदांकाळ सपनांत . . . ???

धोंगी जाणणार

माणकुलें गोंय अेका वेळार
रडटालें दुखांच्या ल्हारार
सैमीक सोबीत , पुण धोंगी जाणणार . . .
आयज , ते सगळ्यां फुडें
झाडां शेतां नदी आनी माड
हेच जाणणार करी पाड
भिरांकूळ ! तांचे नाद
पुण ! कौतीक वाड
आतां समाज कडल्यान . . .
सगळे चलोक जाय अेकवटान
कोणेच दाखोवंक जायना बोटां
चिमटीभर तांचें भिरें
घेवन बसलेत गोंयचे वेरें
खंय जायत ते वेतात
आमी कोणाक आपा - लिपा खेळयतात?
आमी गरीब पर्जेक आमुट्टात
जाल्ल्या परी हींड रेड्यांचो
मुकदम त्या सगळ्यांचो ?
गोंयची जनता आसा सादुर
काळीज तुमचें कितलेंय आसूं मधूर
त्या काळजांक भाव ना
त्या काळजांक थाव ना
त्या काळजांक पर्जा लेखिना
दोंगर जेन्ना देंवतेले
सगळे लोक तांतूंत चलतेले
सरळ मार्ग उबो सर्ग !
तेन्नाच चडटलो वर्ग

संग्राम गोंयकार

नखेत्रां

१. देवचारा पाव
म्हाका दोन भाव
अेक तूं व्हडलो
दूसरो हाव.

२. उमाशे रातीक
काजुल्या दोळे
तुज्या दोळ्यांत
चान्न्या उमाळे.

३. आळवावेलो
थेंब जसो
म्हज्या जीवीताचो
ना भरवंसो

भिकाजी घाणेकार

काळीज

लुबडूब, लुबडूब
काळीज बाबडें
चलता एक सारकें
मनाक जीण दीत
कुडिक रगत धाडीत
सुखाचो धागो विणीत
लुबडूब, लुबडूब .
आवाज काडीत
कामा वेळार
जेवणा वेळार
न्हिदे वेळार
लुबडूब, लुबडूब
काळीज बाबडें
चलता एक सारकें !

लुबडूब, लुबडूब
कंवळें काळीज
भुरग्या काळीज
नदर फुडाराचेर
फुडार हावेसाचेर
हावेस जिणेचेर
कसलीं ना चितना
रंगीतूच सपना
गायत कवना
लुबडूब, लुबडूब
काळीज बाबडें
चलता एक सारकें !

लुबडूब, लुबडूब
तरनाटें काळीज
मोगान लाशिल्लें,
सुखान भरील्लें
परमळान वतील्लें
मोगाचेंच पिशें
दिसरात जशें
चांदणे कशें
आपल्या भितर हांशें
लुबडूब, लुबडूब
काळीज बाबडें
चलता एक सारकें !

लुबडूब लुबडूब,
जाण्टें काळीज
म्हातारें काळीज
जगत जीण
फेडीत रीण
काडीत शीण
मोलादीक खीण
पावला कणकणी
फाटलें येवजीत
तेंच तेंच सांगीत
लुबडूब, लुबडूब
आवाज काडीत
काळीज बाबडें
चलता एकसारकें !
लुबडूब, लुबडूब
निमाणचो खीण
जियेता काळीज
जिणेची काणी
अर्दुकुटी वाणी
कोंचलेलो मणी

एकलोच सांडून
खंयतरी वचून
मन कुडीपासून
पैस करुन
काळीज बाबडें
आपलें मदांचें
लुबडूब, लुबडूब
बंद करता हळूच !

मनीस

मनीस जातना
अुगडो जल्मलो
मागीर झाडांच्यो
साली कवळूंक लागलो
लुगटाची काश्टी
न्हेसूंक लागलो
त्या अपरांत
तरेतरेचीं न्हेसणां न्हेसत न्हेसत
अिल्लो अिल्लो परतून
काश्टेचेर पावलो
आनी आतां सामकोच
अुगडो भोंवता
हिप्पी जावन !

तुकाराम रामा शेट

आकाशाच्यो कविता

१

भंवतणी अँसपैस रखरखत्या सड्यार
एक मळब बोंबाड्याचे
ताण धरुन !

२

आकाश. . . .
तंबूचे पांखे विसकटून
दैवी सुलतानाचे दार !

३

मनाच्या वोलसाणीचेर
किल्लोवपी पांचवीवार सपनां
पुण, ही अुन्ताची रखरख
आनी फुटोळ्यो गेल्यो आशांक
शे SS. . . !

दोळ्यांत दुकां हाडून
ध्यास घेतिल्ले हे दोळे
पुण तें आकाश सुकें पाशाण !

म्हज्या गोंयच्या भावा

धापिल्या पाटल्या पोंदा
कोंबो साद घातल्याबगर रावचो ना
तशें म्हज्या गोंयच्या भावा
घातिल्ल्या सांवटां पोंदा
गोंयचो शब्द आकाश जाल्याबगर रावचो ना.

दीस आयल्याबराबर
सुकण्यांच्या तोंचींतसून सूर आयल्याबगर रावचोना.
तशें म्हज्या गोंयच्या भावा
तूं मेळळ्याबराबर
गोंयचे मातयेचें उतर
ओठांत ॐकारल्या बगर रावचें ना

चंद्रीम

देवान सगळी सोबितकाय
अेकठांय करुन
मळबा कपलाक तिबो लायलो !

जटायू

म्हका खब वयर उडपाचे आसा
पुण सांगात नाशिल्यान्
हांव जटायू जालां.

दर्या आनी मळब

मळबाक गोपांत घेवपाक
दर्या हात उखलता
आनी मळबारुप
आपल्या मनांत
रंगयता !

तोमाझिन्यु कार्दोज

“ गरीब – गिरेस्त ”

गरीब गिरेस्ताक
ल्हानविकायेन
हांसता,
गिरेस्त गरिबाक
व्हडपणान
लजता .

“ असोच जिये ”

काळखाक हारोंवक
सर भोंवती
अुजवाड दितले
वाती वरीं
नाच तू जावं नाका
परमळीत, रसरसीत
फुलाचें म्होंव
खावन वतल्या,
मूसा वरी
आस घेवन भोंवनाका .
घे , दी
असोच जिये !

अितलेंच आंवडेतां

हेतुचो पिकास घेंवन
अुतरांची जमीन खंणटां ,
विचारांचें शिमीट घालून
भावनेचे चीरे जोडटां ,
तानेल्लो गंवडी जावन
कवितांची बांय घडटां
अुदक मेळळ्यार, येस मेळ्ळें, अितलेंच आंवडेतां

“शास्त्रांच जर शस्त्रां जालीं”

शास्त्रांच जर शस्त्रां जावन
मनशांचीं हड्डिं फोडपाक लागलीं,
तर —
मनशांच्या रगतान भिजिल्लीं,
मनशांच्या रगताक तानेल्लीं,
हीं अस्त्रांसारकीं शास्त्रां जायच किद्याक ?

व्हडल्या व्हडल्या राष्ट्रांचे
हाणीं नांव-निशाण काबार केलें,
कितलेशेच तन्ने कळे
गर्भातूच किरमिले.
कोंडां केलीं रक्ताचीं—चिखल मासाचो
हांच्याच नाथ्यार पिंड पोसला
संवसारांतल्या सगळ्या गिदांचो.

सगविल्यान देव आयले,
तांका हाणीं खिळ्यार माल्ले
चलत्या बोलत्या देवांक मारुन
फातर हाणी पुजेक लायले
लासूया, गोबोर करुया हया अस्त्रांसारक्यां शास्त्रांचो
नव्या हातांनी-नव्या पानाचेर
धर्म बरोवया माणूसकायेचो

आनी—

आयज जर आमी हें केलेंना,
तर आमी "आमी" उरचेनात
आमी कोणूच उरचेनात
उरतलीं फकत आमच्या नायांन-
इतिहासाचीं एक दोन काळीं पानां
कारण दोंगरार गिदां बशिल्लींच आसा
तीं आमच्या भुरग्यांक सोडचीं नात

„हांव एक फूल धुत्र्याचें „

हांव एक फूल धुत्र्याचें
हांव जाणा. म्हजी जीण-
झाडारुच बावून वचपाची
चिमूटभर कोयर जावन
मातयेत भरसून वचपाची
हांव जाणा. देवाचो गाभारो म्हाकां मेळचोना
हांव जाणा. सवाष्णीचो आंबाडोय म्हकां दिसचोना
चड किद्याक ?
नायकिणीच्या बाज्जेर पिसडून वचपाचेंय
म्हज्या नशिबांत आसचेना ,
पुण खंत एकूच —
घाल्लेंच जल्माक धुत्र्याच्या—
तर घालचें आशिल्लें तळतळटया सडयार.
घालें किद्याक जार्दीनाच्या कांठार—
जायां-जुयां मुखार ?

भिकू बोमी नायक

न्हाण

कसली जाण आयल्या
कांयच बाये समजना
नस-नसांत मुसमुसता वारें
जीव थान्यार रावना

माथ्यांत फूल खोयता
कशेंच केसान धरना
कोणें कसलो जादू केला
कशें कांयच कळना

आकुळ-पिकुळ जाला जीव
जिबेक रुची नाच ना
कानांत येवन सांगता वारो
चल बाये, पयल्या न्हाणां

कुळागर

पाचव्या चार कुळागरा
माड-माड्यांची दाटी
फुलारून आयल्या केळी
उब्यो लजत, पदर सावरित

माग भरून शितळ
उदक जळी- मळी
मदीच सोबुन दिस्ता
निल रंगी तळी

अशा सैमाच्या कुशीत
घर म्हजे चंद्रमौळी
कैनाय तुमी येवचे
हुपून घराची पावळी

याद तुजी येतली

अशाच एका खिन्न वेळार
कल्पनेच्या बसोन झाडार
कल्पीत तुजे रूप पळोवन
याद तुजी येतली ॥ १ ॥

अशाच एका खिन्न वेळार
वाट हांव चलतना
सांगात तुजो ना पळोवन
याद तुजी येतली ॥ २ ॥

अशाच एका खिन्न वेळार
जैता हात तुवें धल्ला
अशी तुजी कीर्त आयकोन
याद तुजी येतली ॥ ३ ॥

तासो ताणशेता रे बाबा

तासो ताणशेता रे बाबा तासो ताणशेता
कटर ... घण ... कटर ... घण तासो ताणशेता

तासो ताणशेता तशो
दिको गाजोता
कटर ... घण ... आवाजान
दिको गाजोता.
दिको गाजोता रे बाबा दिको गाजोता
कटर ... घण ... कटर ... घण ...
दिको गाजोता

दिको गाजोता तशे
लोक जोमोता
कटर ... घण ... आवाजान
लोक जोमोता.
लोक जोमोता रे बाबा लोक जोमोता
कटर ... घण ... कटर ... घण ...
लोक जोमोता

लोक जोमोता तशे
 शिगमो खेळोता;
 कटर . . . घण . . . आवाजार शिगमो खेळोता
 शिगमो खेळोत रे बाबा शिगमो खेळोता
 कटर . . . घण . . . कटर . . . घण . . .
 शिगमो खेळोता
 शिगमो खेळोता तशे
 लोक नाचोता
 कटर . . . घण . . . आवाजार
 लोक नाचोता;
 लोक नाचोता रे बाबा लोक नाचोता
 कटर . . . घण , . . कटर . . . घण . . .
 लोक नाचोता

 लोक नाचोता तसो
 सैम हासोता
 कटर . . . घण . . . आवाजार . . .
 सैम हासोता
 सैम हासोता रे बाबा सैम हासोता
 कटर . . . घण . . . कटर . . . घण . . .
 सैम हासोता

 तासो ताणशेता रे बाबा तासो ताणशेता
 कटर . . . घण . . . कटर . . . घण . . .

जादुगार

आई म्हाका सांग, कोण जादुगार
फिरोवन कांडी करता चमत्कार ?
काळखाचो कोण करता उजवाड,
लिपैता सूर्य काळ्या पडद्याआड
सदा सकाळी कोण खेळता गुळार ?
फिरोवन कांडी करता चमत्कार .

शिपता रानांत झाडां कोण ?
निर्मिले कोणे कावळे - घोण ?
थंड दर्याक हाडटा होडेलें ल्हार
फिरोवन कांडी करता चमत्कार .

नाशिल्ले तण जाता कशें ?
पांचवे पांचवें मखमल जशें
हाडा कोण फुलांक मार ?
फिरोवन कांडी करता चमत्कार ,

विजेच्या चावकानं कुपाच्या शिवाक
मारता ; मोकता पोटांतल्या रत्नांक
कोण गे ओतता पावसाची धार ?
फिरोवन कांडी करता चमत्कार .

मळबांतलो चांदीमामा भागता कसो ?
एक दीस 'गडप' जाता कसो ?
परतुन येता करून जादू-मंतर
फिरोवन कांडी करता चमत्कार .

रत्नां रातचीं शिपट्यात कशीं ?
फांतोंडेर सगलीं ना जातात कशीं ?
सांग गे नांव ताजें कोण जादुगार
फिरोवन कांडी करता चमत्कार .

चलयो जल्माच्योच आवयो

एक चलो आनी एक चली
दोगांय आवयक पिडूंक लागलीं
“आई! आमकां खावंक दी”
“आई! म्हाका पयलीं दी”

सोदून काडलें आवयन एक लात
भितर आशिल्ली एकूच चिकुलात
तिचे केले कुडके दोन
चलो मेकळो तोंडांत उडौन

चलयेन आवयक लायलो हात
“आई! तुका खंयची गे चिकुलात?”
आपल्या कुडक्याचें अर्द केलें
आवयच्या हातार एक दवल्लें

आवयन धुवेक मांडयेर बसयली
आंगापोल्यार बोटां फिरयलीं
तोखणायेन तागेली फाट थापटिली
अपुर्बायेन ताची उमा घेतली

“बाय म्हजें अपुर्बायेचें!
असलें भुरगें खंयच ना मेळचें!
दोनूय अर्दाक लाय तूं ओंठ
म्हजे केन्नांच भल्लें पोट!”

रेंबेर जाकी

आयमोरे वेळार
निळ्या मळबा सकयल्यान
कावळ्यां भिरें
घुंटेरानी परतता
तेन्ना शेजऱ्या जाकी
हातांत घेवन दुदेंकाती
इगर्जे बांदार
चडटा माडार

माडार हालत नदर भाटांत
पेद्या पोर खोंपटे भायर
लोळटा कसांत माती पोटांत
पातीव मात बसला आंगणांत
हातांत पांटलो खांदार खोरे
कोयसांव मात दिसलें बरें
तांबड्या घागऱ्यान शेतांत साकून
घरा तें परततालें

माडावयलो देंवून जाकीन
कोयसांव व्हंकलेक पाचारलें
लजता बरें लागीं ये
मोगा कोयंसू, काळीज हें हातांत घे
येदे सांजेर, सांग शेतांत किर्ते करताले
चित्र सगलें, पातिवाक दीसलें
आनी दुसऱ्या दीसा, आयतारा मिसा
प्रवचन सुरू केलें

गोंयची म्हजी नुस्तेकान्न

तांबडो घागरो
घालून भेंडा
भोटवी चोळी
तिच्या हड्ड्या
बोंबली शाती
गिरायकां दोळ्यांत
दोनूय हातांक
कांकणां चूरो
गळ्यांत आनी
झगझग केदो
म्हऱ्यांत घेवन
वेळां पांटलो
विकता नुस्तें
गोंयची म्हजी नुस्तेकान्न
शेवट्या गांधन
दिल्ली गे कशी
रुपया आठ बांगडे विकीत
हांव मात जातलों खोशी
तुका रे बाबा
मोलावंक कितें
आदेस भर
विकून नुस्तें
पोट म्हगेलें
जालां रितें
म्हणून तिणे
तोंड आपलें
केलां वांकडें

जावन तूं
पिशी कशी
रागार म्हजेर
कित्या अशी ?
तूं गे
नुस्तें विकपी
पसंद पडल्यार
हांव घेवपी
ना तर , परतो वचपी
पुण तूं मात
सदांच आमगेली
अभिमानाची , प्रेमाची
गोंयची म्हजी नुस्तेकात्र
गोंयची म्हजी नुस्तेकात्र

पोरमोळ म्होज्या जिवीताचो

नोदरेक नोदोर लागली तेन्ना
खुंट कसो उरलो उबो
होड्डयातल्या रात्रींत पेंटलें आकटें
जीवीत म्होजें दिसलें रीते

पोळोंवन तुजे बिटबीटे दोळे
आशेन भेरायले या ओंटांक
पोल्यावेलया तांबड्या उज्यांत
हुलपावून भोगूंक मोंगा उमाळें

चंद्रीमाच्या उजवाडा पोरी
रुप तुजें पोरजळतालें
दोंळ्यांक या म्होज्या दिपकायतालें
बेस म्हजो जालो कुड्डयापोरी

दिलें उतोर आनी घेतलो भार
तुज्या फाटल्यान जीव पिसो
भाजतां जोरान लागोन मोगा वसो
तुज्या वीणे दुःखी हो संसार

जीव म्हजो केन्ना करता शांत
बांधुन आमची लग्नाची गांठ
तू परजळ म्होज्या चिंतनाचो
आनी पोरमळ म्होज्या जिवीताचो

अल्हास पै रायकार

सुकर्णे.

एक सुकर्णे रावता
त्या दोंगुल्ले आड
अनवळखी हद्या नदरेक
आडायता झाड
एक कळीत - कवन
सदांच भिरभिरता
त्या झाडाक आपटून
सदांच निण निणता
घालून घायार धाय
झाड तोडूंक जाय
पुण हाय! झाडाच्या हुयेलीन
सुकर्णे दुसरे कडेन वचत काय !
नाकाच तें आसुंदी तें लागसर
आनी थंयच आसुंदी झाड
एक सुकर्णे रावता
त्या दोंगुल्ले आड .

वझरो

एका फातरी मुळा
वझरो झुळ झुळटा
नितळ निर्मळ न्हेसणान
उघड्या नागड्या, फांतरांक
रेवडायत, घुस्पायत
वझरो चुळबुळटा
एका फातरी मुळा
वझरो झुळ झुळटा .
एक वज्रावेड
कांनांत सैमाच्या
खोस फुलल्या मनांत
सुद्र शेळ्याच्या
वांगडा व्हरुंक शेळ्याक
वझरो तळमळटा एका फातरि-

हद्या वझऱ्याचे शितळ उदक
मेळत काय. शेता शेतांक
नवी पिळगी नवें उतर
रिगत काय- मनामनांत
जाणां जावंक
एक बांद धडपडटा
एका फांतरी मुळा
वझरो

सांवर

सावर धवशी
तीका पानां चवळ्यां
पावस शिवंरला
मन उष्टावणो
सावर धवशी
तीची बोंडा. तिडतिडत्यां
गीम गरजला
आंग तापवणो
सांवर धवशी
मन उष्टावणें
आंग तापवणें
येवन गेल्या
सगळे नागवणे
आतां सांवर धवशी
आपल्याच नदरेन
आपणांक तोंपी,
तरी सान कोंबरी
प्रियतात वसवशी
सांवर धवशीं.

मोगाचो शीण

दोगायनी आमी घेतील्लो सोपूत
अितल्या बेगीन तू कशे विसल्लें ?
तुकाच लागून हावें घरदार सोडलें
तूवें फकत म्हाकाच सोडलें.

अुगडास तुका येना मोगा
त्या अेकठांय सारिल्ल्या रातींचो ?
सदांच तुका म्हज्यांत घेवन
वास घेतिल्लो मात्यांतल्या फुलांचो

दुसऱ्याचो हात हातांत धल्ला तुवें
वावुरता व्हड घरकान्न म्हणून
हांव मात म्हज्या घरांत
दुकां गळयतां तुजी याद काडून

कितले फावट लिपिस्टीक तुजी
खाल्ल्या जायत हया ओंठानी
केंस तुजे हांवेच कोंगरे केले
सासपून सासपून बोटांनी

मोगाक म्हज्या लावन कातर
घालें काळजाक व्हडलें खीण
कुड म्हजी सोपयतां सोपयतां
तुजेरुच हांव करतां शीण .

शीटकावणी

आयज तुका पिवयतां
मोग म्हजो म्हज्या ओंठानी
फाल्यां अेकाद्रो पिवन येवन
धांवडायत तूका खोंटानी

देखून आतांच तुका शीटकायतां
सूत तोडचें आसल्यार मोगाचें,
आतांच तोड.
अुपाय मागीर नासतलो ताजेर
पडटकच गळयांत मंगळसूत्रा पोड

केलो म्हजेर मोग अेकटयान
लावन म्हज्या नांवान तिळो
पुण अणभवून गुण म्हजे
रोखडोच जीव दीलो

दिसना म्हाका तुजें जावचें अशें
सांगणे कानार घे मात्शें
कर मोग बरे गुण आशिल्ल्याचेर
न्हय , म्हज्या असल्या वाळसाचेर

